

Identifying Drivers of Empowerment for Women Entrepreneurs Against Institutional Threats Using Meta-Synthesis Method

Fatemeh Dolatabadi

Faculty of Management and Economics, Islamic Azad University, Science and Research Branch, Tehran, Iran.
fdolatabadi@ut.ac.ir

Hessam Zandhessami*

Faculty of Management and Economics, Islamic Azad University, Science and Research Branch, Tehran, Iran
(Corresponding Author).
ZANDHESSAMI@gmail.com

Hamideh Reshadatjoo

Faculty of Management and Economics, Islamic Azad University, Science and Research Branch, Tehran, Iran
reshadatjoo.hamideh@gmail.com

ABSTRACT

Objective: Women's entrepreneurship has made significant progress in recent years due to its potential to stimulate economic growth and foster social change. However, numerous institutional and social challenges continue to hinder their success and growth. These barriers include inequality in access to resources, weaknesses in supportive legislation, limitations in social capital, managerial challenges, institutional discrimination (such as gender norms and financial barriers), lack of guidance and successful role models, and economic instability, which make the entrepreneurial path more challenging for women. Therefore, identifying the empowerment drivers for women entrepreneurs in effectively facing these challenges has become an urgent necessity within the field of entrepreneurship research. This study aims to identify and analyze the empowerment drivers for women entrepreneurs against institutional and social challenges. Given the increasing importance of women's entrepreneurship in the economic and social development of societies, recognizing drivers that significantly contribute to their empowerment is crucial for sustainable growth.

Method: This research employs a meta-synthesis approach, relying on library-based methods to gather secondary data. A comprehensive review of informational resources was performed, alongside the interpretation of primary data drawn from selected studies. Based on its objectives, this study is classified as applied research and qualitative in terms of data type. To execute this study, the Sandelowski's proposed method for conducting meta-synthesis was utilized, allowing for a systematic evaluation of relevant studies published in reputable international scientific databases. The relationship and quality of the identified articles were assessed using various criteria, including critical appraisal skills. Ultimately, 41 articles published between 2020 and 2024 were selected as eligible studies and analyzed in detail to derive meaningful insights.

Results: The results of the content evaluation of the articles indicate several drivers, such as network support, institutional facilitation, culture and gender differences, social support, access to financial resources, emotional intelligence, and supporters. Among these factors, "culture and gender differences" have been identified with the highest significance coefficient, establishing them as key influencers in shaping women's entrepreneurial processes. Furthermore, the findings suggest that effective communication and establishing strong social networks can significantly contribute to empowering women entrepreneurs and supporting their empowerment. Additionally, the results highlight a dynamic interaction between institutional threats (such as inequalities in resource access and weak supportive legislation) and empowerment drivers, which is comprehensively framed within the proposed conceptual framework.

Conclusion: The existing literature on empowering women entrepreneurs has led to somewhat contradictory findings, highlighting the need for greater attention in this area for future research. This study presents a conceptual model that comprehensively elucidates the integrated interaction between institutional threats and empowerment drivers. Most existing studies have focused on examining the

backgrounds of empowerment for women entrepreneurs, showing that the categories of culture and gender differences hold the highest importance. Whereas social support, network support, access to financial resources, emotional intelligence, and supporters are also considered important factors, financial support is recognized as having the lowest coefficient of importance. These findings can significantly assist policymakers in designing supportive and developmental programs for women entrepreneurs, leading to improved conditions and facilities for them in the entrepreneurial space.

Keywords: *women's empowerment, women entrepreneurs, institutional threats, meta-synthesis, conceptual framework*

Cite this article: Cite this article: Rahimi, Pirhadi, & Feyzbakhsh. (2025). Beyond Hope: The Vital Role of Innovative Identity in Entrepreneurial Opportunity Recognition. *Journal of Entrepreneurship Development*, 18(4), 182-209. <http://doi.org/10.22059/jed.2025.382675.654419>. (in Persian)

Received: 2024-10-15; **Revised:** 2025-07-18; **Accepted:** 2025-08-31; **Published online:** 2025-10-12
© The Author(s). **Article type:** Research **Publisher:** University of Tehran Press.

Ethical Considerations

The authors avoided data fabrication, falsification, plagiarism, and misconduct.

Funding

This research did not receive any specific grant from funding agencies in the public, commercial, or not-for-profit sectors.

Conflict of Interest

The authors declare no conflict of interest.

شناسایی پیشران‌های توانمندسازی زنان کارآفرین در برابر تهدیدهای نهادی با روش فراترکیب^۱

 فاطمه دولت‌آبادی

دانشکده مدیریت و اقتصاد، دانشگاه آزاد واحد علوم تحقیقات، تهران، ایران.

fdolatabadi@ut.ac.ir

 حسام زند حسامی*

نویسنده مسئول، دانشکده مدیریت و اقتصاد، دانشگاه آزاد واحد علوم تحقیقات، تهران، ایران.

ZANDHESSAMI@gmail.com

 حمیده رشادت جو

دانشکده مدیریت و اقتصاد، دانشگاه آزاد واحد علوم تحقیقات، تهران، ایران.

reshadatjoohamideh@gmail.com

چکیده

هدف: امروزه، اگرچه در زمینه کسب و کار و کارآفرینی زنان پیشرفت‌های قابل توجهی مشاهده می‌شود، اما چالش‌های متعددی نیز در این راستا قابل شناسایی‌اند. زنان کارآفرین معمولاً نسبت به مردان با موانع و تهدیدهای بیشتری روبه‌رو هستند که می‌توانند به طور مستقیم و یا غیر مستقیم بر موفقیت و رشد آن‌ها تأثیرگذار باشند. این موانع شامل نابرابری در دسترسی به منابع، ضعف قوانین حمایتی، محدودیت سرمایه اجتماعی، چالش‌های مدیریتی، تبعیض‌های نهادی (مانند هنجارهای جنسیتی، موانع مالی)، نبود راهنمایی و الگوی موفق، و عدم ثبات اقتصادی است که مسیر کارآفرینی را برای زنان دشوار می‌سازد. به همین دلیل، شناسایی پیشران‌های توانمندسازی زنان کارآفرین در برابر این تهدیدات به یک ضرورت تبدیل شده است. لذا، این پژوهش با هدف شناسایی پیشران‌های توانمندسازی زنان کارآفرین در مواجهه با چالش‌های نهادی و اجتماعی و ارائه چارچوبی مفهومی برای تبیین تعامل این پیشران‌ها با تهدیدهای انجام شده است. که با توجه به اهمیت روزافزون کارآفرینی زنان در توسعه اقتصادی و اجتماعی جوامع، تشخیص عوامل مؤثر در توانمندسازی آن‌ها امری مهم به نظر می‌رسد.

روش: تحقیق حاضر با رویکرد فراترکیب و از طریق روش کتابخانه‌ای انجام شده است. در این پژوهش، داده‌های ثانویه از طریق مطالعه منابع اطلاعاتی و تفسیر داده‌های اصلی مطالعات منتخب، مورد بررسی قرار گرفت. این مطالعه از جهت هدف، کاربردی بوده و از لحاظ نوع داده‌ها، کیفی است. بدین جهت، برای اجرای پژوهش، از روش پیشنهادی ساندولوسکی برای فراترکیب بهره‌گیری شد و مطالعات مرتبط منتشر شده در پایگاه‌های معتبر علمی بین‌المللی بررسی گردید. ارتباط و کیفیت مقالات شناسایی شده با استفاده از معیارهای مختلف، از جمله مهارت‌های ارزیابی حیاتی، مورد سنجش قرار گرفت. در نهایت، ۴۱ مقاله بین سال‌های ۲۰۲۰ تا ۲۰۲۴ به عنوان مطالعات واجد شرایط انتخاب و مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفتند.

یافته‌ها: نتایج ارزیابی محتوای مقالات نشان‌دهنده پیشران‌های متعددی نظیر حمایت شبکه‌ای، بستر ساز بودن، فرهنگ و تفاوت جنسیتی، حمایت اجتماعی، دسترسی به منابع مالی، هوش عاطفی، و حامیان است. در بین این مؤلفه‌ها، «فرهنگ و تفاوت‌های جنسیتی» بالاترین ضریب اهمیت را به خود اختصاص داده و به‌عنوان عاملی تأثیرگذار در روند کارآفرینی زنان شناخته شده است. همچنین، یافته‌ها حاکی از این است که برقراری ارتباطات مؤثر و ایجاد شبکه‌های اجتماعی قوی می‌تواند به توانمندسازی زنان کارآفرین کمک کند. یافته‌ها همچنین نشان‌دهنده تعامل پویا بین تهدیدهای نهادی (مانند نابرابری در دسترسی به منابع و ضعف قوانین حمایتی) و پیشران‌های توانمندسازی است که در چارچوب مفهومی پیشنهادی تبیین شده است.

نتیجه: ادبیات کنونی در حوزه توانمندسازی زنان کارآفرین تا حدودی به یافته‌های متناقضی منجر شده است که ضرورت توجه بیشتر بر این حوزه را برای تحقیقات آینده مشخص می‌سازد. این پژوهش با ارائه یک مدل مفهومی، تعامل بین تهدیدهای نهادی و پیشران‌های

شناسایی پیشران‌های توانمندسازی زنان کارآفرین در برابر تهدیدهای نهادی با روش فراترکیب (دولت آبادی و همکاران)

توانمندسازی را به صورت یکپارچه تبیین می‌کند. بیشتر مطالعات موجود به بررسی سوابق توانمندسازی زنان کارآفرین پرداخته و نشان می‌دهد که مقوله‌های فرهنگ و تفاوت‌های جنسیتی بیشترین اهمیت را دارند. در حالی که حمایت اجتماعی، حمایت شبکه‌ای، دسترسی به منابع مالی، هوش عاطفی، و حامیان نیز از عوامل مهم به شمار می‌روند، حمایت مالی به عنوان کمترین ضریب اهمیت شناخته می‌شود. این یافته‌ها می‌تواند به سیاست‌گذاران در طراحی برنامه‌های حمایتی و توسعه‌ای برای زنان کارآفرین کمک شایانی کند و به بهبود شرایط و امکانات آنها در فضای کارآفرینی منجر شود.

کلیدواژه‌ها: توانمندسازی زنان، زنان کارآفرین، تهدیدهای نهادی، فراترکیب، چارچوب مفهومی

استناد به این مقاله: دولت آبادی، ف؛ حسامی، ح؛ رشادت جو، ح. (۱۴۰۴). شناسایی پیشران‌های توانمندسازی زنان کارآفرین در برابر تهدیدهای نهادی با روش فراترکیب. توسعه کارآفرینی. ۱۸(۴)، ۲۰۹-۱۸۲. <http://doi.org/10.22059/jed.2025.382675.654419>

تاریخ دریافت: ۱۴۰۳/۰۷/۲۴ **تاریخ بازنگری:** ۱۴۰۴/۰۵/۲۷ **تاریخ پذیرش:** ۱۴۰۴/۰۶/۰۹ **تاریخ انتشار:** ۱۴۰۴/۰۷/۲۵
© نویسندگان. **نوع مقاله:** پژوهشی **ناشر:** مؤسسه انتشارات دانشگاه تهران.

۱. مقدمه

کارآفرینی زنان به عنوان فرایند شناسایی، ایجاد و مدیریت فرصت‌های کسب‌وکار توسط زنان است (براش و همکاران، ۲۰۱۴). همچنین کارآفرینی به معنای فرایند استفاده از مهارت‌های جدید برای تولید ثروت از طریق سرمایه‌گذاری‌های جدید است، که با بهره‌گیری از امکانات در یک محیط اجتماعی، سیاسی، قانونی و اقتصادی به سرعت در حال تغییر، به جامعه و اقتصاد کمک می‌کند (کومار و سینگ^۱، ۲۰۲۱). با توجه به تغییرات سریع و چالش‌های موجود در جامعه، شناسایی محرک‌ها، پیشران‌ها و همچنین تهدیدهایی که زنان کارآفرین با آن‌ها مواجه هستند، ضروری به نظر می‌رسد. زنان کارآفرین کسب و کار ایجاد می‌کنند و به رشد اقتصادی و پیشرفت اجتماعی در سراسر جهان کمک می‌کنند. مشارکت زنان کارآفرین از ایده اولیه در طول دوره جنینی تا عملیات تجاری و رشد سرمایه‌گذاری، در یک محیط پیچیده فرهنگی چند لایه، انجام می‌شود. جنسیت و فرهنگ به طور تعاملی با یکدیگر و همچنین با محیط اقتصادی-اجتماعی که زنان کارآفرین در آن فعالیت می‌کنند، شکل‌دهنده تجربیات و چالش‌های آنان هستند (بالو^۲ و همکاران، ۲۰۲۲). با این وجود، تفاوت‌هایی بین زنان و مردان در مشارکت آن‌ها در کارآفرینی وجود دارد، که این تنوع را می‌توان اینگونه توضیح داد که زنان هنوز فرصت‌های کمتری برای ایجاد یک شغل طولانی مدت دارند (کاستا و همکاران، ۲۰۱۶). لذا، ترویج فعالیت‌های کارآفرینی زنان به موضوعی مهم تبدیل شده است که نیازمند توجه فوری است. ضرورت تحقیق در این حوزه بر اساس این واقعیت است که توانمندسازی اقتصادی زنان نه تنها برای دستیابی به برابری جنسیتی بلکه برای تقویت رشد اقتصادی و تحقق اهداف توسعه پایدار بسیار حیاتی است.

برای توسعه و آموزش زنان، در خصوص اهمیت مشارکت آن‌ها در جامعه و تقویت کارآفرینی، لازم است که به توانمندسازی زنان و افزایش مشارکت آن‌ها در بازار کار توجه ویژه‌ای شود (دئوتویک^۳ و همکاران، ۲۰۱۹). اونیو^۴ (۲۰۲۱) و کاراواتی^۵ (۲۰۱۸) در مطالعاتی نشان دادند که سطح بالای اقتصادی خانواده، می‌تواند فعالیت‌های کارآفرینانه و توانمندسازی زنان را افزایش دهد. همچنین الگوی زنان کارآفرین در افزایش خوداتکایی آن‌ها بسیار موثر است. در مطالعه ای دیگر، تانتی^۶ و همکاران، (۲۰۲۱) عنوان کردند که شبکه جهانی کسب و کار و کارآفرینی زنان به دلیل اینکه از کارآفرینی زنان حمایت می‌کند ارزشمند است و همچنین معتقدند که کارآفرینان زن استراتژی‌هایی شامل؛ اتکا به روابط اجتماعی برای مدیریت انتظارات و چالش‌های کسب و کار را اجرا می‌کنند (آیاتاکشی-اندو و استیل^۷، ۲۰۲۱). مطالعات نشان می‌دهد که زنان به نسبت مردان کمتر به دنبال کارآفرینی رفته و در راه اندازی کسب و کار با ضررهای بیشتری نسبت به مردان مواجه می‌شوند. بنابراین توانمندسازی زنان برای پیگیری فرصت‌های کارآفرینی بسیار مهم است (هالوارد-دریمیر، ۲۰۱۱). این نکته نشان می‌دهد که سرمایه‌گذاری در توانمندسازی زنان نه تنها به نفع خود آن‌هاست، بلکه به بهبود شرایط اقتصادی و اجتماعی جامعه نیز کمک می‌کند.

1Kumar & Singh

2Bullough

3Dautovic

4Onu

5Karwati

6Tanti

7Ayatakshi-Endow & Steele

در ایران حدوداً ۴۹/۳ درصد از جمعیت کشور را زنان تشکیل می دهند، در حالی که نرخ مشارکت اقتصادی آنها مطابق آخرین آمارهای موجود ۱۳/۴ درصد است که با نرخ فعالیت اقتصادی زنان در جهان که بین ۲۵ الی ۳۰ درصد است فاصله زیادی دارد (پناهی، ۱۴۰۲). زنان کارآفرین به عنوان منبع کلیدی برای رشد و توسعه اقتصادی شناخته می شوند که با این حال، توسط عوامل بسیاری محدود می شوند (ایتیم و ایوو، ۲۰۱۹). به طور کلی توانمندسازی اقتصادی زنان برای دستیابی به برابری جنسیتی با توجه به دستور کار ۲۰۳۰ برای توسعه پایدار توسط سازمان ملل متحد و تقویت رشد اقتصادی بسیار مهم است (سازمان ملل متحد، ۲۰۱۸). در مرور ادبیات عواملی مانند شبکه های کارآفرینی، اقدام جمعی، آموزش و برنامه های منتورینگ برای تقویت توانمندی زنان پیشنهاد شده است. علاوه بر این ها، حمایت از سوی موسسات، توازن کار با حقوق و دستمزد عادلانه، حمایت اجتماعی، سیاست های بازار کار، چارچوب قانونی و نهادی متناسب با جنسیت نیز در توانمندی زنان تاثیرگذار می باشد (سمت، ۲۰۱۹؛ هانت و سامان، ۲۰۱۶؛ ماندیپاکا، ۲۰۱۴).

رشد مداوم فعالیت های زنان کارآفرین به بهبود وضعیت اجتماعی (احمد و همکاران، ۲۰۲۲)، کاهش بیکاری و بهبود کیفیت کلی زندگی اجتماعی کمک می کند (چاترجه و همکاران، ۲۰۲۲). تفاوت های اساسی در سطوح فعالیت زنان کارآفرین در کشورهای مختلف وجود دارد (دهر^۷ و همکاران، ۲۰۱۹). بر اساس گزارش دیده بان جهانی کارآفرینی (جم)، از ۴۲ کشور مورد بررسی، تنها آنگولا، اندونزی، قزاقستان، عربستان سعودی، عمان و توگو زنان کارآفرین فعال بیشتری نسبت به مردان دارند (انجمن جهانی تحقیقات کارآفرینی، ۲۰۲۱). بنابراین، ترویج فعالیت کارآفرینی زنان به موضوعی مهم تبدیل شده است که نیازمند توجه می باشد. به نظر می رسد که زنان به عنوان افرادی برابر با مردان در عرصه کسب و کار به خاطر ارزش تعهد یا توانایی، اطلاعات و ظرفیتی که دارند به رسمیت شناخته شوند (ویوک^۸ و همکاران، ۲۰۲۰). هر چند در آخرین گزارش پیشرفت اهداف توسعه پایدار سازمان ملل، نشان می دهد که بعید است اهداف برابری جنسیتی تا قبل از سال ۲۰۳۰ محقق گردد. بر اساس این گزارش، تخمین زده اند که با نرخ پیشرفت فعلی، ۱۴۰ سال طول می کشد تا زنان به نمایندگی برابر در پست های رهبری محل کار دست یابند. (سازمان ملل، ۲۰۲۳؛ استین بک^۱ و همکاران، ۲۰۲۴).

بنابراین، هدف این تحقیق پاسخ به این سوال است که چه اقداماتی می توانند به ارتقاء و توانمندسازی زنان کارآفرین در برابر تهدیدهای نهادی کمک کنند؟ بررسی این سوال به شناخت بیشتر محرک ها و پیشران های توانمندسازی زنان کارآفرین در برابر تهدیدهای نهادی کمک خواهد کرد و به شناسایی راهکارهای مؤثر برای حمایت از زنان در این

1Etim & Iwu

2Semente

3Hunt & Samman

4Mandipaka

5Ahmed et al

6Chatterjee et al

7Dheer

8Global Entrepreneurship Research Association

9Vivek

10The United Nations (UN)

11Stainback

حوزه منجر می‌شود. همچنین، با توجه به مطالعات متعدد و پراکنده‌ای که تاکنون در حوزه زنان در سراسر دنیا انجام شده است، یکی از ارکان کلیدی این پژوهش بررسی چالش‌های کارآفرینی زنان از منظر نهادی است. این پژوهش به دنبال پاسخ به این پرسش است که زنان در مسیر کارآفرینی با چه چالش‌های نهادی مواجه می‌شوند؟ از این رو، با جمع‌بندی مطالعات انجام‌شده، چالش‌های نهادی شناسایی و استخراج خواهد شد. در پایان، این چالش‌ها دسته‌بندی و تحلیل می‌شوند تا مسیرهای تحقیقاتی آتی در این حوزه مشخص گردد. این پژوهش با استفاده از رویکرد فراترکیب، چارچوبی مفهومی ارائه می‌دهد که تعامل بین تهدیدهای نهادی (مانند نابرابری در دسترسی به منابع، ضعف قوانین حمایتی، و تبعیض جنسیتی) و پیشران‌های توانمندسازی (مانند حمایت اجتماعی، حمایت شبکه‌ای، و هوش عاطفی) را تبیین می‌کند. و برخلاف پژوهش‌های قبلی که بیشتر به بررسی جنبه‌های تک‌بعدی پرداختند، پژوهش حاضر در تلاش است تا با تجمع دیدگاه‌های فردی و نهادی، مکانیزم‌های پاسخ‌دهی به تهدیدهای نهادی را به‌طور چندبعدی و نوین بازتعریف کند.

۲. مروری بر مبانی نظری و پیشینه پژوهش

برای پاسخ به سؤال پژوهش (شناسایی پیشران‌های توانمندسازی زنان کارآفرین در برابر تهدیدهای نهادی)، این بخش بر نظریه‌های کلیدی و مطالعات مرتبط متمرکز شده است تا چارچوبی منسجم برای تحلیل تهدیدها و پیشران‌های توانمندسازی فراهم کند. این پژوهش "پیشران" را به‌عنوان نیرویی پویا و جهت‌دار تعریف می‌کند که به‌طور فعال سیستم کارآفرینی زنان را به سمت توانمندسازی هدایت کرده و با ایجاد انگیزه و تسهیل دسترسی به منابع، موانع نهادی را کاهش می‌دهد (نورث، ۱۹۹۰؛ اسکات، ۲۰۱۴). برخلاف "عامل" که به‌طور کلی به عناصر تأثیرگذار اشاره دارد و ممکن است خنثی یا غیرجهت‌دار باشد، پیشران دارای جهت‌گیری مشخص به سمت تغییر مثبت است. همچنین، پیشران از "محرک" متمایز است، زیرا محرک به‌عنوان یک نیروی محرکه لحظه‌ای عمل می‌کند، درحالی‌که پیشران پایدارتر و دارای تأثیر بلندمدت است (داگلاس و شپرد، ۲۰۰۲). این تعریف در تحلیل‌های این پژوهش به‌کار گرفته شده تا چند پیشران کلیدی شناسایی شده در جدول ۳، مانند "فرهنگ و تفاوت جنسیتی" و "حمایت اجتماعی"، به‌عنوان نیروهای پویا در نظر گرفته شوند که از طریق مکانیزم‌های سیستمی با تهدیدهای نهادی مقابله می‌کنند. برای مثال، "فرهنگ و تفاوت جنسیتی" (کاتافتوگلو و مندوز، ۲۰۱۷) با بازتعریف هنجارهای سنتی و تبدیل باورهای قومی به منابع نوآوری، تبعیض جنسیتی را کاهش می‌دهد و "حمایت اجتماعی" (راهارجا و تاهیر، ۲۰۱۹) با تقویت ارزش‌های اجتماعی و پشتیبانی عاطفی، محدودیت‌های سرمایه اجتماعی را برطرف می‌کند. جزئیات این پیشران‌ها و سایر پیشران‌های شناسایی شده در جدول (۳) و بخش نتیجه‌گیری ارائه شده است.

این چارچوب بر سه نظریه اصلی استوار است: سرمایه اجتماعی (پوتنام، ۱۹۹۵)، خودکارآمدی (باندورا، ۱۹۹۷)، و منابع و محدودیت‌ها (براش و همکاران، ۲۰۰۹). این نظریه‌ها به‌طور مستقیم به شناسایی پیشران‌هایی مانند حمایت شبکه‌ای، هوش عاطفی، و دسترسی به سرمایه کمک می‌کنند که با تهدیدهای نهادی مقابله می‌کنند.

همان‌گونه که کسب‌وکارهای زنان در حال گسترش است، اما تحقیقات محدودی در زمینه زنان کارآفرین، به‌ویژه در کشورهای در حال توسعه، انجام شده است (مانگای و همکاران، ۲۰۱۹؛ گیانتاری و همکاران، ۲۰۱۸). این تحقیقات نشان می‌دهند که زنان در این کشورها نقش پیشرو در تضمین ثبات خانواده و توسعه اقتصادی ایفا کرده‌اند، اما تعصبات فرهنگی و مذهبی مانع مشارکت آن‌ها در سطوح تصمیم‌گیری بالاتر شده است (ولاسنکو، ۲۰۲۳؛ کوشالکو، ۲۰۱۸). کلیشه‌های فرهنگی غالب، که زنان را صرفاً به‌عنوان مادر و همسر تعریف می‌کنند، ابتکار عمل را از آن‌ها سلب کرده و وابستگی آن‌ها به مردان را در جوامع در حال توسعه افزایش داده است (کوشالکو، ۲۰۱۸؛ ولاسنکو، ۲۰۲۳). با این حال، رابطه بین توسعه اقتصادی و کارآفرینی زنان در کشورهای توسعه‌یافته و در حال توسعه مورد توجه قرار گرفته است، و مطالعات نشان می‌دهند که کارآفرینی زنان و توانمندسازی آن‌ها به‌هم وابسته‌اند (الانسی و همکاران، ۲۰۲۲؛ هوک و همکاران، ۲۰۲۰). سهم فزاینده کارآفرینی زنان در توسعه اقتصادی کشورها برجسته شده است، به‌طوری که نهادها به‌عنوان "قواعد بازی" (نورث، ۱۹۹۰) نقش کلیدی در شکل‌دهی کنش‌های انسانی و توانمندسازی زنان ایفا می‌کنند. پژوهش‌ها تأکید دارند که حمایت نهادی، از جمله آموزش مهارت‌های کارآفرینی، مشاوره تخصصی، و دسترسی به منابع مالی، سرمایه اجتماعی و اعتماد به نفس زنان را تقویت می‌کند (تیزرو و همکاران، ۱۳۹۹؛ آراستی، قلی‌پور و ملک‌زاده، ۱۳۹۳). این حمایت‌ها به زنان کمک می‌کند تا در برابر فشارهای نهادی مقاومت فعالانه‌ای نشان دهند و از قربانی به بازیگر تغییردهنده تبدیل شوند (تیزرو و همکاران، ۱۳۹۹؛ آراستی و همکاران، ۱۳۹۳).

مطالعات مختلف به مقایسه نقش زنان و مردان در کارآفرینی پرداخته و چالش‌های بسیج منابع، ویژگی‌ها، و انگیزه‌های زنان را بررسی کرده‌اند (لینان و همکاران، ۲۰۲۰؛ مک‌آدام و همکاران، ۲۰۱۹). همچنین، تحقیقات نشان داده‌اند که کشورهایی که توانمندسازی زنان کارآفرین را در اولویت قرار نمی‌دهند، از نظر رشد اقتصادی عملکرد ضعیف‌تری دارند (القحطانی و همکاران، ۲۰۲۲؛ دیپا و همکاران، ۲۰۲۲). این مطالعات با دیپرو و همکاران (۲۰۱۸) هم‌راستا هستند که تبعیض جنسیتی و فقر را به‌عنوان موانع اصلی زنان در کارآفرینی شناسایی کرده‌اند. از سوی دیگر، استفاده از مدل‌های کسب‌وکار سنتی، که عمدتاً توسط مردان شکل گرفته‌اند، درک کارآفرینی زنان را تحت تأثیر قرار داده و ممکن است با ویژگی‌های آن‌ها سازگار نباشد (تاراسی و همکاران، ۱۳۹۹؛ چاترچی و همکاران، ۲۰۱۹).

در حوزه توسعه، توانمندسازی زنان به‌عنوان یک شاخص کلیدی مطرح شده است (هوک و همکاران، ۲۰۲۰؛ کیم، ۲۰۱۷)، و سازمان‌های بین‌المللی مانند سازمان ملل متحد آن را عاملی کلیدی برای کاهش شکاف جنسیتی و توسعه روستایی می‌دانند (دیپرو و همکاران، ۲۰۱۸). این امر با اهداف توسعه پایدار و جنبش برابری جنسیتی هم‌راستا است که محیطی برابر برای زن و مرد ایجاد می‌کند (ال‌حاملی و همکاران، ۲۰۲۳؛ نووید و همکاران، ۲۰۲۳؛ برتا و همکاران، ۲۰۲۳). ماتور (۲۰۲۰) توانمندسازی را مشارکت زنان در فرآیند تصمیم‌گیری و پذیرش نقش آن‌ها تعریف کرده، و چادگر (۲۰۱۴) کنترل زنان بر منابع ملموس و نامشهود (مانند دارایی‌های مالی و دانش) را برجسته کرده است. اوکیره

و نکانسا سیمپه (۲۰۱۶) و اونیشی و آگبو (۲۰۱۰) نیز ابعاد توانمندسازی (معنا، شایستگی، انتخاب، و تأثیر) را بررسی کرده و بر ضرورت توانمندسازی برای موفقیت زنان کارآفرین تأکید دارند. هییز (۲۰۲۲) با معرفی چارچوب "توانمندسازی زیرمن"، مولفه‌هایی مانند آموزش، شبکه‌سازی، و دسترسی به منابع مالی را برای تشویق مشارکت مدنی زنان پیشنهاد داده، و اوجدیران و اندرسون (۲۰۲۰) بر اهمیت زمینه اجتماعی کارآفرینی تأکید کرده‌اند. با این حال، ادبیات موجود به صورت پراکنده به جنبه‌هایی مانند حمایت اجتماعی، دسترسی به سرمایه، و موانع فرهنگی پرداخته، اما بررسی جامع تعامل این عوامل با تهدیدهای نهادی نادیده گرفته شده است (علی‌بیگی و تقی‌بیگی، ۱۴۰۱). این پژوهش با روش فراترکیب، خلأ نظری موجود را پر کرده و چارچوبی نوین ارائه می‌دهد که روابط چندسطحی میان عوامل اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی، و نهادی را در توانمندسازی زنان کارآفرین تبیین می‌کند. این چارچوب به طور خاص تعامل پیشران‌های توانمندسازی (مانند حمایت اجتماعی و هوش عاطفی) با تهدیدهای نهادی (مانند تعصبات فرهنگی و قوانین ناکافی) را تحلیل می‌کند، و با تلفیق دیدگاه‌های فردی و نهادی، مکانیزم‌های پاسخ‌دهی به این چالش را بازتعریف می‌کند.

۳. روش شناسی پژوهش

مقاله حاضر یک پژوهش کاربردی با ماهیت اکتشافی و داده‌های کیفی است که از طریق روش کتابخانه‌ای و جمع‌آوری داده‌های ثانویه با رویکرد فراترکیب انجام شده است. رویکرد فراترکیب، که مبتنی بر مطالعات اکتشافی و استقرایی است، مفاهیم پراکنده مطالعات قبلی را کدگذاری و تجمیع کند تا دانش جامع‌تر و بزرگتری نسبت به هر یک از بخش‌ها ارائه دهد (فینفگلد-کاننت^۱، ۲۰۱۸). این روش امکان شناسایی شکاف‌ها و خلاءهای پژوهشی در حوزه توانمندسازی زنان کارآفرین را فراهم می‌آورد.

پژوهش حاضر با هدف شناسایی پیشران‌های توانمندسازی زنان کارآفرین در برابر تهدیدهای نهادی شکل گرفته و به بررسی مقالات منتشر شده در نشریات معتبر می‌پردازد. در این پژوهش برای فراترکیب از روش ۷ مرحله‌ای ساندولسکی و باروسو استفاده شده است (سندولسکی و باروسو^۲، ۲۰۰۷). جامعه پژوهش شامل پژوهش‌های پیشین در زمینه توانمندسازی زنان کارآفرین در برابر تهدیدهای نهادی است. برای انتخاب مقالات واجد شرایط، ابتدا بازه زمانی گسترده ۲۰۰۶ تا ۲۰۲۴ برای پوشش جامع ادبیات انتخاب شد تا مبانی نظری قوی از مطالعات قدیمی‌تر استخراج شود. سپس، برای انعکاس به‌روزترین یافته‌ها و روندهای معاصر، مقالات منتشر شده بین سال‌های ۲۰۲۰ تا ۲۰۲۴ به عنوان نمونه نهایی انتخاب شدند. این انتخاب به دلیل تغییرات سریع محیطی و نهادی انجام شد تا تحلیل‌ها با شرایط کنونی همخوانی داشته باشند. فرآیند غربالگری شامل بررسی اولیه ۳،۲۰۴ مقاله، فیلتر کردن بر اساس زبان (انگلیسی) و نوع مطالعه (کیفی)، و ارزیابی کیفیت با ابزارحیاتی^۳ (CAPS)، که معیاری برای اعتبارسنجی مطالعات کیفی که منجر به انتخاب ۴۱ مقاله نهایی شد.

1 Finfgeld-Connett

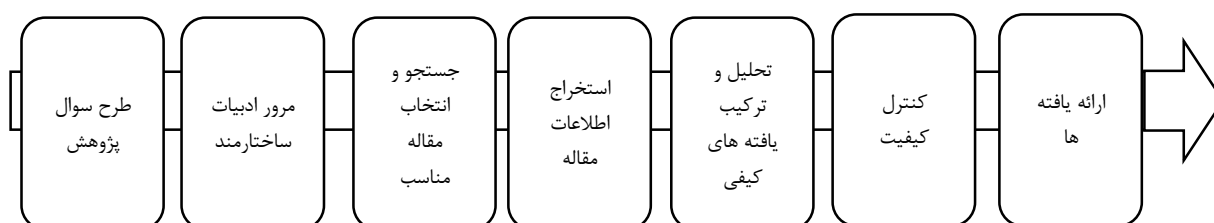
2 Sandelowski and Barroso

3 Critical Appraisal Skills Programme (CASP)

برای اطمینان از شفافیت و اعتبار روش‌شناسی، فرآیند جستجو و انتخاب مقالات به صورت نظام‌مند انجام شد. این روش با نظریه پردازی داده‌بنیاد (گلنزر و استراوس، ۱۹۶۷) هم‌راستا است، که بر تحلیل نظام‌مند داده‌های کیفی برای استخراج مفاهیم تأکید دارد. استفاده از فراترکیب امکان تلفیق یافته‌های پراکنده را فراهم کرد تا پیشران‌های توانمندسازی زنان در برابر تهدیدهای نهادی مانند تبعیض جنسیتی و ضعف قوانین حمایتی شناسایی شوند.

بر اساس برجستگی کلیدواژه‌هایی چون 'جنسیت' (۱۳۲ فراوانی) و 'نوآوری' (۸۷ فراوانی) در نقشه ووس و یوئر، در فرآیند کدگذاری باز، تمرکز ویژه‌ای بر هنجارهای جنسیتی و نوآوری‌های مرتبط با کارآفرینی زنان شد. به عنوان مثال، کد 'نقش جنسیتی در دسترسی به منابع مالی' از مقاله‌ای با تأکید بر تبعیض نهادی استخراج شد که به مقوله 'فرهنگ و تفاوت جنسیتی' مرتبط گردید. این تحلیل‌ها، با مقایسه مفاهیم مشترک در ۴۱ مقاله، به شناسایی ۸ مقوله نهایی (از جمله 'فرهنگ و تفاوت جنسیتی' و 'هوش عاطفی') منجر گردید، که در نهایت در جدول (۳) به صورت ساختارمند ارائه شدند. این روایت تحلیلی، مراحل مختلف پژوهش را به هم پیوند می‌دهد و نشان‌دهنده یکپارچگی فرآیند تحلیل است.

در این پژوهش، پس از ارزیابی اولیه، ۴۱ مقاله نهایی به دقت مورد بررسی و تفسیر قرار گرفتند تا بتوان مفاهیم کلیدی را شناسایی و پیشران‌های تأثیرگذار را استخراج نمود.

شکل ۱. فرآیند پژوهش (روش هفت مرحله‌ای فراترکیب سندلوسکی و باروسو ۲۰۰۳)

مرحله اول: طرح سوال پژوهش:

سؤال پژوهش بر شناسایی پیشران‌های توانمندسازی زنان کارآفرین در برابر تهدیدهای نهادی متمرکز است و شامل تعریف مفاهیم (What)، جامعه مطالعه (Who)، بازه زمانی (When)، و روش (How) است.

جدول ۱. سوالات پژوهش

سوال	
شناسایی مفاهیم و تعریف توانمندسازی زنان کارآفرین	What (چه چیزی):
در روش فراترکیب، متن مطالعات گذشته، داده محسوب می‌شوند؛ جامعه پژوهش، مطالعات صورت گرفته در حوزه توانمندسازی زنان کارآفرین است که در نشریات علمی معتبر منتشر شده‌اند.	Who (چه کسی: جامعه مطالعه)
برای رفع ابهام در بازه‌های زمانی، بازه ۲۰۰۶ تا ۲۰۲۴ برای تدوین چارچوب نظری از تحقیقات گذشته و بازه ۲۰۲۰ تا ۲۰۲۴ برای تحلیل داده‌های به‌روز انتخاب شدند. با توجه به تحولات نهادی اخیر (مثلاً مطالعه کاردلا و	When

همکاران (۲۰۲۰) که تا سال ۲۰۱۹ را پوشش داد. فرآیند انتخاب مقالات با جستجوی اولیه حدود ۳، ۲۰۰ مقاله از پایگاه‌های معتبر علمی آغاز شد و با فیلتر کردن بر اساس معیارهایی چون زبان انگلیسی، نوع مطالعه (کیفی)، و ارزیابی با ابزار کپس، تعداد به ۴۱ مقاله نهایی کاهش یافت.	(چه زمانی) محدودیت و چارچوب
متن پژوهش‌های گذشته داده‌های ثانویه هستند، در این پژوهش مطالعات مورد بررسی شامل همه پژوهش‌های انجام شده در حوزه توانمندسازی زنان کارآفرین است و مقالاتی انتخاب شده‌اند که ارتباط بیشتری را با حوزه مورد بررسی دارند؛ در این پژوهش از ابزار CASP استفاده شده است.	How (چگونه): روش انجام مطالعات و چگونگی انتخاب مطالعات

مرحله دوم: معیار ورود مقالات

در این مطالعه، مقالات منتشرشده در مجلات معتبر در حوزه مدیریت و کارآفرینی بررسی شده است. یکی از ملاحظات در مطالعه فراترکیب، پوشش دهی حداکثری مقالات و مطالعات کیفی است. با توجه به اینکه در روش فراترکیب در مقالات در مراحل بعدی نیز از نظر کیفیت مورد بررسی قرار می‌گیرند، سعی بر این بوده تا پایگاه‌های داده‌ای انتخاب شوند که علاوه بر پوشش حداکثری، فرایند داوری معتبری نیز داشته باشند. موارد زیر به‌عنوان مبانی ورود مقالات تعیین شدند:

انتشار در مجلات معتبر و داوری‌شده: به‌منظور دستیابی به پایگاه داده‌ای معتبر، مقالات باید در نشریات معتبر حوزه مدیریت و کارآفرینی منتشر شده باشند و از فرآیند داوری علمی قوی برخوردار باشند. از این رو، پایگاه‌های اسکوپوس^۱ و وب آو ساینس^۲ به‌عنوان دو منبع اصلی انتخاب شدند، چرا که این پایگاه‌ها علاوه بر پوشش جامع پژوهش‌های بین‌المللی، از نظر داوری نیز استانداردهای بالا را رعایت می‌کنند.

پوشش جامع مطالعات کیفی: با توجه به هدف پژوهش که استخراج دانش عمیق از مطالعات موجود است، تلاش شده بیشترین تعداد مطالعات کیفی مرتبط با توانمندسازی زنان کارآفرین پوشش داده شود. برای این منظور، جستجوی نظام‌مند در پایگاه‌های ساینس دایرکت، اسپرینگر، امرالد، و تیلور و فرانسیس صورت گرفت.

انتخاب بازه زمانی: برای انعکاس به‌روزترین یافته‌ها و دیدگاه‌های پژوهشی، بازه زمانی بررسی مطالعات بین سال‌های ۲۰۲۰ تا ۲۰۲۴ تعیین گردید. این انتخاب بر اساس تغییرات سریع محیطی، نهادی و اجتماعی صورت گرفته است. این حال، برای مبانی نظری از مطالعات ۲۰۰۶ تا ۲۰۲۴ استفاده شد تا پایه‌های نظری قوی فراهم شود.

فرآیند جستجو و انتخاب اولیه: جستجوی اولیه با استفاده از کلیدواژه‌های متنوعی مانند «توانمندسازی زنان کارآفرین»، «توانمندی زنان کارآفرین»، «توانمندسازی زنان» و «فراترکیب توانمندسازی زنان کارآفرین» در پایگاه‌های ساینس دایرکت، اسپرینگر، امرالد، فرانسیس و تیلور انجام شد. این جستجو منجر به استخراج حدود ۳،۲۰۴ مقاله شد. سپس، با اعمال فیلترهایی مانند زبان پژوهش (انتخاب مقالات انگلیسی) و نوع تحقیق (تمرکز بر مطالعات کیفی)، ۱۶۹ مقاله مرتبط در مراحل اولیه انتخاب شدند.

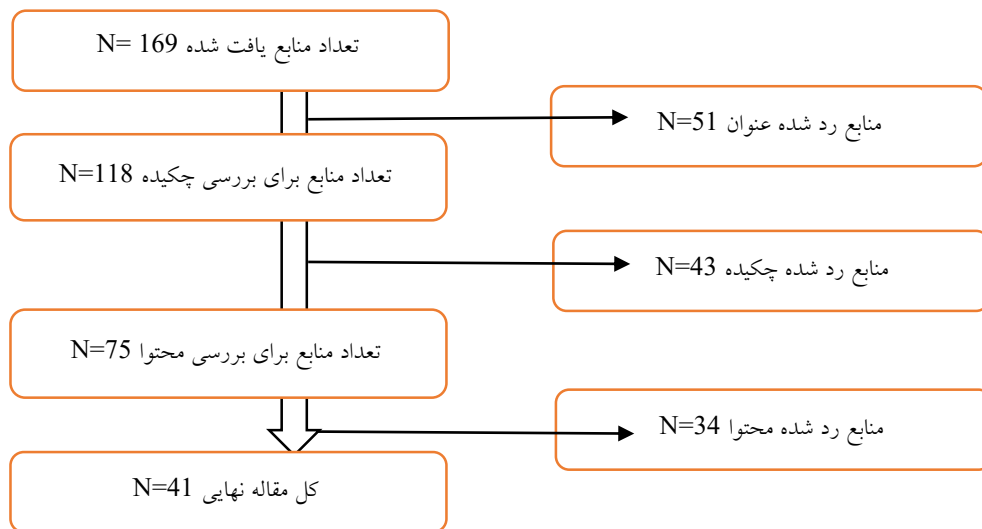
معیارهای پذیرش نهایی مقالات:

- زبان پژوهش: زبان پژوهش: پذیرش تنها مقالات به زبان انگلیسی، به‌منظور دسترسی دقیق به ادبیات بین‌المللی.

1Scopus

2Web of Science

- بازه زمانی: انتخاب مقالات منتشرشده بین سال‌های ۲۰۲۰ تا ۲۰۲۴، برای نمونه‌نهایی به دلیل انعکاس به روزترین تغییرات نهادی، و ۲۰۰۶ تا ۲۰۲۴ برای مبانی نظری.
 - نوع تحقیق: تمرکز بر مطالعات کیفی که روش‌های دقیق تحلیل داده را به کار برده‌اند.
 - کیفیت محتوا: مقالات باید اطلاعات کافی برای استخراج عوامل مؤثر، از جمله روش گردآوری، تحلیل و تفسیر داده‌ها، ارائه دهند.
 - اصالت موضوع: رسیدگی به مقالاتی که به‌وضوح موضوع توانمندسازی زنان کارآفرین را بررسی کرده‌اند تا از ابهام در موضوع جلوگیری شده باشد.
- این معیارها از طریق ارزیابی دقیق با استفاده از ابزار حیاتی (CASP) اعمال گردید، به‌گونه‌ای که هر مقاله بر مبنای اهداف پژوهشی، منطق روش‌شناسی، طرح تحقیق، نمونه‌برداری، جمع‌آوری و تحلیل داده‌ها، انعکاس‌پذیری، ملاحظات اخلاقی و وضوح یافته‌ها مورد بررسی قرار گرفت. این فرایند مشابه رویکردی است که توسط بسیاری از نویسندگان دیگر که ادبیات منتشر شده در مجلات دانشگاهی را بررسی کرده‌اند، استفاده شده است (اسکازیوتا^۱ و همکاران، ۲۰۲۳). بررسی ادبیات موضوع به صورت نظام‌مند: جامعه پژوهش را اسناد علمی، در خصوص توانمندی زنان کارآفرین که طی سال‌های ۲۰۲۰ تا ۲۰۲۴ منتشر شده بودند، تشکیل دادند. در این پژوهش مطالعات مرتبط با موضوع به دقت مورد بررسی قرار گرفت و دامنه این بررسی شامل مقالات منتشر شده از سال ۲۰۰۶ تا ۲۰۲۴ است. به عنوان مثال، استیفان و همکاران در یک مطالعه مروری سیستماتیک که در سال ۲۰۱۹ منتشر شد، به بررسی پژوهش‌های انجام شده از سال ۲۰۱۰ تا ۲۰۱۸ پرداختند؛ بدین جهت ما در ادامه مطالعات و پژوهش‌های سال‌های ۲۰۲۰ تا ۲۰۲۴ را مورد تحلیل قرار داده‌ایم.
- در نهایت، پس از رد مقالاتی که از نظر موضوعی یا کیفیت محتوایی با موضوع مطابقت نداشتند، ۴۱ مقاله به عنوان نمونه‌نهایی جهت بررسی عمیق در پژوهش انتخاب شدند. فرآیند کاملاً نظام‌مند انتخاب و خروجی مطالعات در شکل (۲) به تفصیل نشان داده شده است. علاوه بر این، معیارهای دیگری که نمایانگر ویژگی‌های ضروری برای انتخاب مقالات بودند، عبارتند از: ارائه اطلاعات کافی در مقاله، انجام پژوهش در زمینه توانمندسازی زنان کارآفرین و عدم تکراری بودن موضوع و دستاوردها.

نتایج جستجو و فرایند انتخاب مقاله های مناسب ۲. شکل

۴. یافته ها

۱.۴. یافته های توصیفی

مرحله سوم: جستجو و انتخاب مقاله های مناسب:

برای انتخاب مقاله های مناسب براساس الگوریتم مشاهده شده در شکل (۲)، پارامترهای مختلفی مانند عنوان، چکیده، محتوا مدنظر قرار گرفته است و در فرایند جستجو مولفه های عنوان، چکیده، محتوا در نظر گرفته شده و مقالاتی که با سوال و هدف پژوهش تناسبی نداشتند، حذف شده اند. هدف از این مرحله، حذف مقالاتی بود که بر اساس عنوان، چکیده، محتوا با هدف پژوهش هماهنگ نبوده اند. جدول (۲) تعداد مقالات منتخب از پایگاه های علمی را نشان می دهد.

جدول ۲. تعداد مقالات منتخب از پایگاه های علمی

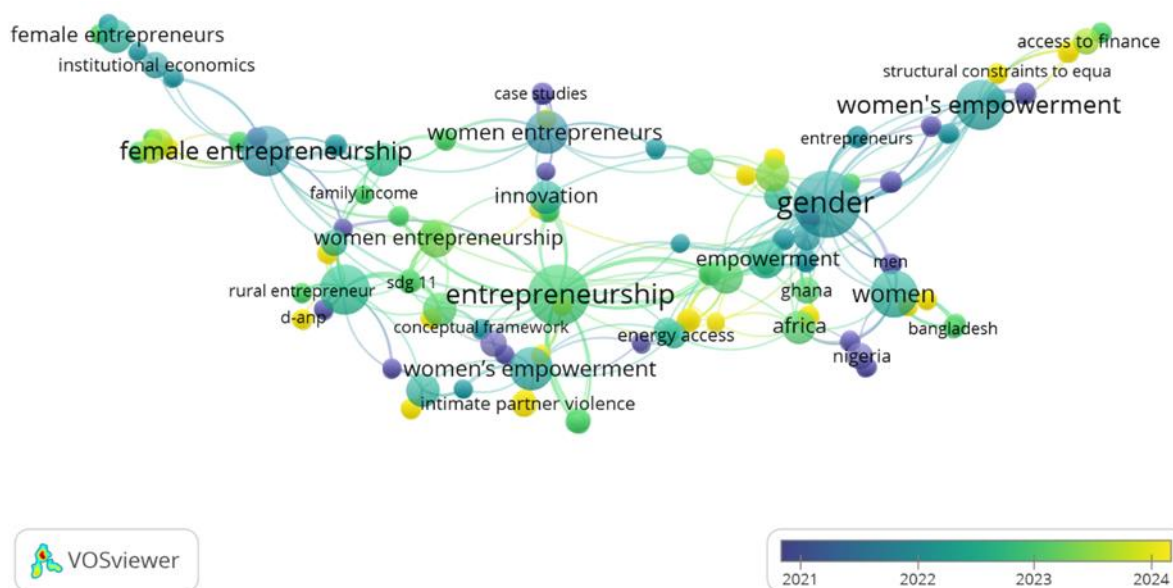
نام پایگاه	ساینس دایرکت	اسپرینگر	امرالند	تیلور و فرانسیس
تعداد مقالات	۲۹	۶	۳	۳

مرحله چهارم: استخراج اطلاعات مقالات:

در این مرحله مقالات منتخب و نهایی شده به منظور رسیدن به یافته ها به صورت مستمر مورد بررسی قرار گرفته است. اطلاعات مقاله ها ابتدا بر اساس موضوع اصلی مقاله در حوزه کارآفرینی زنان دسته بندی شدند؛ سپس مرجع مربوط به هر مقاله (شامل نام و نام خانوادگی نویسنده، و سال انتشار) ثبت شد.

سیر صعودی انتشار مقالات با موضوع توانمندسازی زنان کارآفرین در سال های اخیر نشان می دهد که موضوع توانمندسازی زنان کارآفرین مورد توجه بسیاری از محققان قرار گرفته است. به منظور بررسی این که مقالات منتخب عمدتاً چه موضوعاتی داشته اند، از تحلیل هم زمانی کلیدواژه ها در نرم افزار وس ویوئر، استفاده شده است. بر اساس

شکل (۳)، کلیدواژه‌های که دارای بیشترین فراوانی هستند با دایره بزرگتر نمایش داده شده‌اند که به ترتیب عبارتند از: توانمندسازی زنان، کارآفرینی، کارآفرینی زنان، کارآفرین زن، توانمندی زنان، توانمندی، نوآوری، زنان. در واقع باید توجه داشت که فراوانی بالای یک کلیدواژه حاکی از اهمیت آن در حوزه مورد نظر است. از حیث روش‌شناسی نیز بیشتر پژوهش‌های انجام شده از روش‌های کیفی و عمدتاً از روش مطالعه موردی استفاده کرده‌اند. نتایج مقالات نشریه پژوهشی مرتبط با موضوع توانمندسازی زنان کارآفرین در نرم‌افزار، نقشه همزمانی داده‌های متنی تولید شده حکایت از این داشته است که توانمندسازی زنان کارآفرین با کلیدواژه‌ها و اصطلاحاتی مانند کارآفرینی (۱۲۱ پیشآمد)، جنسیت (۱۳۲ پیشآمد)، زنان کارآفرین (۱۰۱ پیشآمد)، کارآفرین زن (۹۳ پیشآمد) در ارتباط بوده است (شکل ۳).

شکل ۳. مهمترین کلیدواژه‌ها بر اساس مقالات منتخب از خرم افزار تحلیلی وس ویوئر

مرحله پنجم: تجزیه و تحلیل و تلفیق یافته‌های کیفی:

در این مرحله تجزیه و تحلیل یافته‌ها طی سه گام کدگذاری باز (کدگذاری و جدول‌بندی داده‌ها)، کدگذاری محوری (بازشناسایی مفاهیم و ارتباط میان آن‌ها) و کدگذاری انتخابی (تحلیل مفاهیم) انجام می‌شود. بر این اساس، تمام عوامل کلیدی استخراج شده از مطالعات، به عنوان مفاهیم کدها، مقایسه صورت گرفت و برپایه اشتراکات، دسته‌بندی انجام شد. براساس برجستگی کلیدواژه‌هایی چون 'جنسیت' (۱۳۲ فراوانی) و 'نوآوری' (۸۷ فراوانی) در نقشه ووس ویوئر، در فرآیند کدگذاری باز، تمرکز ویژه‌ای بر هنجارهای جنسیتی و نوآوری‌های مرتبط با کارآفرینی زنان شد. به عنوان مثال، کد 'نقش جنسیتی در دسترسی به منابع مالی' از مقاله‌ای با تأکید بر تبعیض نهادی استخراج شد که به مقوله 'فرهنگ و تفاوت جنسیتی' مرتبط گردید. این تحلیل‌ها، با مقایسه مفاهیم مشترک در ۴۱ مقاله، به شناسایی ۸ مقوله نهایی (از جمله 'فرهنگ و تفاوت جنسیتی' و 'هوش عاطفی') منجر گردید، که در نهایت در جدول (۳) به صورت ساختارمند ارائه شدند. این روایت تحلیلی، مراحل مختلف پژوهش را به هم پیوند می‌دهد و نشان‌دهنده یکپارچگی

فرآیند تحلیل است. از آنجا که در این قسمت، برای تحلیل و ترکیب از کدگذاری استفاده شده است، مطابق جدول (۳) علاوه بر اینکه کدهای محوری با دید تحلیل محتوا دسته‌بندی شدند از منابع معتبر و استانداردهای بین‌المللی برای تعیین کدهای محوری بهره‌گیری شد و سپس برای هر دسته، کدانتخابی تعریف شد. همچنین، شکل (۳) مهمترین کلیدواژه‌های به‌دست‌آمده از تحلیل نرم‌افزار ووس و یوثر را نشان می‌دهد که روند انتخاب و اهمیت سنجی کدهای اصلی را به تصویر کشیده است. با استفاده از این فرآیند گام به گام کدگذاری، دسته‌بندی و تلفیق، تحلیل فکری جامع‌تری از یافته‌های موجود به دست آمده و شفافیت روش‌شناسی مورد نیاز برای شناسایی پیشران‌های توانمندسازی زنان کارآفرین فراهم گردیده است.

جدول ۳. توانمندسازی زنان کارآفرین در برابر تهدیدهای نهادی

مقوله	مفهوم	منبع	تهدیدهای نهادی مرتبط
دسترسی به سرمایه	اعتبار و سرمایه اولیه برای کسب‌وکار	کابرا و مائوریکیو، ۲۰۱۷	نابرابری در دسترسی به منابع
	اهمیت آموزش و پرورش در بهبود مهارت و دانش کارآفرینی	دیزاپاسی، ۲۰۲۰	
حمایت شبکه‌ای	شبکه‌های قوی (دسترسی به منابع/اطلاعات/فرصت‌های تجاری)	کرنارد، ۲۰۱۳	نابرابری در دسترسی به منابع
فرهنگ و تفاوت جنسیتی	هنجارهای جنسیتی	کاناتوگلو و مندوز، ۲۰۱۷	تبعیض‌های نهادی
	تفاوت‌های جنسیتی	احمد و نایمت، ۲۰۱۱	
	فرهنگ کارآفرینی	الکساندر-لکلایر، ۲۰۱۷	
	قصد کارآفرینی	استدهام و ویلاند، ۲۰۱۷	
	آموزش کارآفرینی	الشمسی و همکاران، ۲۰۱۷	
	خوداشتغالی	حسین و همکاران، ۲۰۲۱	
حمایت اجتماعی	پشتیبانی ابزاری بالا	راهارجا و تاهیر، ۲۰۱۹	محدودیت سرمایه اجتماعی
	پشتیبانی اطلاعات	راهارجا و تاهیر، ۲۰۱۹	
	بهبود سطح فرهنگ اجتماعی	راهارجا و تاهیر، ۲۰۱۹	
	توسعه ارزش‌های اجتماعی	راهارجا و تاهیر، ۲۰۱۹	
	کسب حمایت‌های اجتماعی	راهارجا و تاهیر، ۲۰۱۹	
حمایت مالی	اعتبار و سرمایه اولیه برای کسب و کار	کابرا و مائوریکیو، ۲۰۱۷	نابرابری در دسترسی به منابع، عدم ثبات اقتصادی
	دسترسی به خدمات مالی مانند بانکداری، اعتبارات خرد و بیمه	آرتا، ۲۰۲۳	
	مدیریت امور مالی	دو و همکاران، ۲۰۲۲	
	افزایش درآمد و بهبود رفاه خانواده	آنشیکا و سینگلا، ۲۰۲۲	
	آموزش مالی	کیم و همکاران، ۲۰۱۸	
	مدیریت امور مالی شخصی	یاوونو و همکاران، ۲۰۲۳	
	مدیریت ریسک	وسلاند و همکاران، ۲۰۲۳	
	حمایت دوستان و خانواده	جافر و همکاران، ۲۰۱۵	نبود راهنمایی والگوی موفق، محدودیت سرمایه اجتماعی

شناسایی پیشران‌های توانمندسازی زنان کارآفرین در برابر تهدیدهای نهادی با روش فراترکیب (دولت آبادی و همکاران)

حامیان	ایجاد شبکه‌های اطلاعاتی	اجان و همکاران، ۲۰۱۴	محدودیت سرمایه اجتماعی
	ایجاد مراکز مشاوره تخصصی	اجان و همکاران، ۲۰۱۴	
تبعض های نهادی	ایجاد محیط مشوق برای کارآفرینی زنان	جافر و همکاران، ۲۰۱۵	تبعض های نهادی
	حق انتخاب در زندگی شخصی و خانواده	جافر و همکاران، ۲۰۱۵	
	وضعیت و استقلال در خانواده	جافر و همکاران، ۲۰۱۵	
هوش عاطفی	شناخت خود عاطفی	راهارجا و تاهیر، ۲۰۱۹	چالش های مدیریتی
	تشخیص تطابق احساسات با دیگران	کوسریانتو، ۲۰۱۲	
	اعتمادبه‌نفس و توانایی صحبت آشکار	راهارجا و تاهیر، ۲۰۱۹	
	تصمیم‌گیری قاطعانه	کوسریانتو، ۲۰۱۲	
	اراده قوی و داشتن پشتکار	کونراد، ۲۰۱۳	
	روحیه سخت‌کوشی	دیزاپاسی، ۲۰۲۰	
	ریسک‌پذیر بودن	ساید، ۲۰۲۳	
	ایجاد خلاقیت و نوآوری	دیزاپاسی، ۲۰۲۰	
	اعتمادبه‌نفس و خودباوری	ساید، ۲۰۲۳	
بستر ساز بودن	ایجاد انجمن‌ها و نهادهای حمایتی	برودی و همکاران، ۲۰۱۷	ضعف قوانین حمایتی
	حمایت برنامه‌ای دولتی و سازمان‌های غیردولتی	واسنیک و جین، ۲۰۲۳	
	برگزاری کلاس‌ها و دوره‌های آموزشی	تسوما، ۲۰۲۳	
	حمایت‌های مشاوره‌ای	واسنیک و جین، ۲۰۲۳	
	صندوق‌ها و کانون‌های حمایتی	برودی و همکاران، ۲۰۱۷	

توضیحات جدول (۳): این جدول یافته‌های حاصل از تحلیل کیفی ۴۱ مقاله منتخب را در قالب مقوله‌های پیشران توانمندسازی زنان کارآفرین، مفاهیم استخراج‌شده، منابع، و تهدیدهای نهادی مرتبط ارائه می‌دهد. هر مقوله، به‌عنوان پیشرانی که به‌صورت پویا با تهدیدهای نهادی مقابله می‌کند، همراه با مفاهیم، منابع دقیق (نویسنده و سال)، و تهدید نهادی مرتبط در ردیف جداگانه‌ای برای رفع فشردگی و نامنظمی ارائه شده است. تهدیدهای نهادی شامل نابرابری در دسترسی به منابع، ضعف قوانین حمایتی، محدودیت سرمایه اجتماعی، چالش‌های مدیریتی، و تبعض‌های نهادی، نبود راهنمایی و الگوی موفق، و عدم ثبات اقتصادی هستند. برای مثال، مفهوم «هنجارهای جنسیتی» (کاتافتوگلو و مندوز، ۲۰۱۷) در مقوله «فرهنگ و تفاوت جنسیتی» با تهدید «تبعض‌های نهادی» مقابله می‌کند، و مفهوم «شبکه‌های قوی» (کونراد، ۲۰۱۳) در مقوله «حمایت شبکه‌ای» نابرابری در دسترسی به منابع را کاهش می‌دهد. محرک‌ها (مانند اراده قوی، روحیه سخت‌کوشی) به‌عنوان عوامل مکمل در پیشران «هوش عاطفی» گنجانده شده‌اند تا تمایز مفهومی با پیشران‌ها حفظ شود. این ساختار ارتباط نظام‌مند بین پیشران‌ها و تهدیدهای نهادی را تضمین می‌کند و تحلیل را منسجم و قابل‌استناد می‌سازد.

در پژوهش حاضر، تهدیدهای نهادی مانند نابرابری در دسترسی به منابع، ضعف قوانین حمایتی، محدودیت سرمایه اجتماعی، چالش‌های مدیریتی و تبعض‌های نهادی (مانند: هنجارهای جنسیتی، موانع مالی و...)، و نبود راهنمایی و

الگوی موفق شناسایی شده‌اند. هر یک از پیشران‌های توانمندسازی به‌صورت پویا با این تهدیدها مقابله می‌کنند. به‌عنوان مثال:

• پیشران "حمایت شبکه‌ای" (کرنارد، ۲۰۱۳) با ایجاد پلتفرم‌های ارتباطی و تخصصی، نابرابری در دسترسی به منابع و آموزشی را کاهش می‌دهد.

• پیشران "بستر ساز بودن یا حمایت نهادی" (برودی و همکاران، ۲۰۱۷) با ایجاد نهادهای حمایتی و صندوق‌های مالی، از طریق تدوین سیاست‌های دولتی و بهبود چارچوب‌های قانونی (مانند افزایش مزایای مالیاتی و اعتباری) ضعف قوانین حمایتی را جبران می‌کند.

• پیشران "حمایت اجتماعی" (راهاراجا و تاهیر، ۲۰۱۹) با توسعه ارزش‌های اجتماعی و از طریق ایجاد پلتفرم‌های تبادل اطلاعات و ارتباط مستمر میان کارآفرینان زن، محدودیت سرمایه اجتماعی را برطرف می‌سازد.

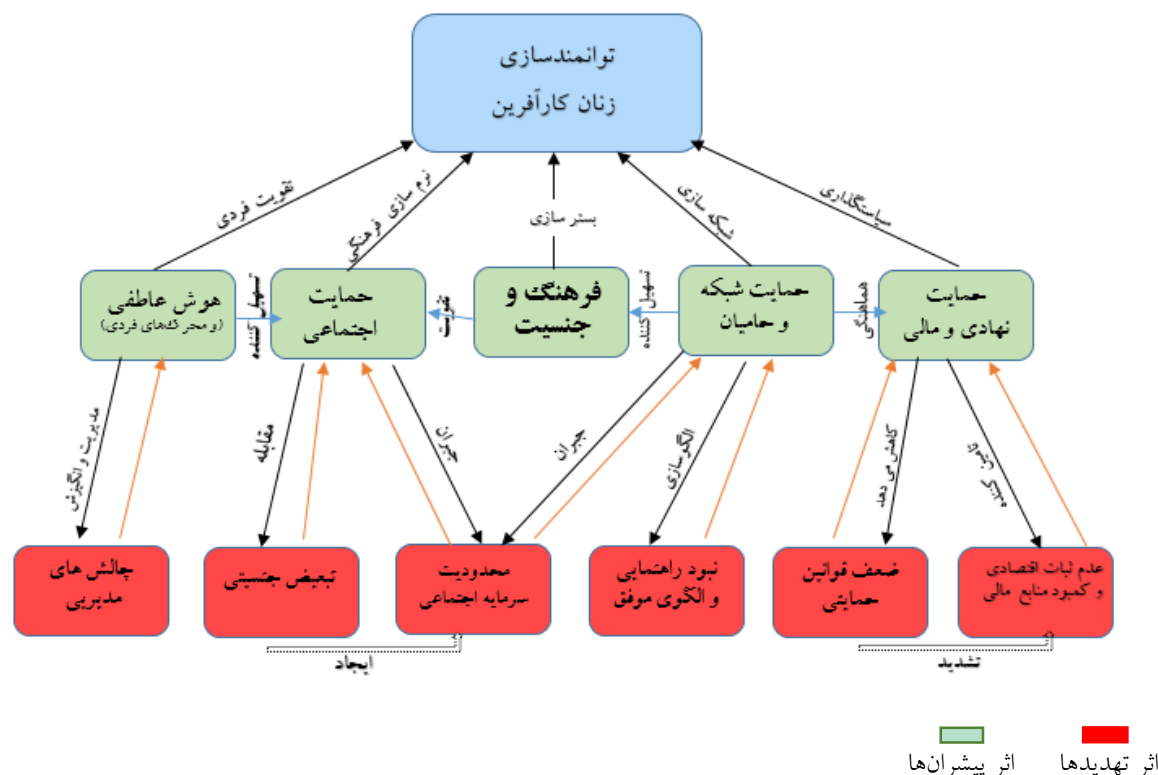
• پیشران "هوش عاطفی" (راهاراجا و تاهیر، ۲۰۱۹) با تقویت مهارت‌های مدیریت استرس و تصمیم‌گیری قاطعانه، توسعه مهارت‌های ارتباطی به چالش‌های مدیریتی پاسخ می‌دهد.

• پیشران "فرهنگ و تفاوت جنسیتی" (کاتافتوگلو و مندوز، ۲۰۱۷) با تغییر هنجارهای سنتی و ترویج فرهنگ کارآفرینی، تبعیض‌های نهادی را کاهش می‌دهد.

• پیشران "حامیان" (اسکات، ۲۰۱۴) با برگزاری برنامه‌های منتورینگ و ایجاد سیستم‌های مشاوره تخصصی، نبود راهنمایی و الگوی موفق را مرتفع می‌کند.

• پیشران "دسترسی به سرمایه" (داگلاس و شپرد، ۲۰۰۲) با ایجاد صندوق‌های حمایتی و تسهیل دسترسی به اعتبارات، تبعیض‌های نهادی (به‌ویژه موانع مالی) را کاهش می‌دهد.

این پیشران‌ها به‌صورت یکپارچه با تهدیدهای نهادی تعامل دارند و سیستم کارآفرینی زنان را به سمت توانمندسازی هدایت می‌کنند. تحلیل کیفی نشان داد که تهدیدهای نهادی (مانند نابرابری در دسترسی به منابع، ضعف قوانین حمایتی، و غیره) با پیشران‌های توانمندسازی (مانند حمایت شبکه‌ای، هوش عاطفی، و غیره) تعامل دارند. این تعاملات به‌صورت چارچوب مفهومی در شکل (۴) ارائه شده‌اند، که در آن حمایت نهادی و مالی به دلیل همپوشانی مفهومی و ادغام در جدول (۳) به پیشران‌های «بستر ساز بودن» (حمایت نهادی) و «دسترسی به منابع مالی» (حمایت مالی + دسترسی به سرمایه) تبدیل شده است، و مقوله‌هایی با ضریب اطمینان کمتر از ۰,۱۹ (مانند حمایت اخلاقی و انگیزه) بر اساس تحلیل آنتروپی شانون حذف شدند.

شکل ۴: چارچوب مفهومی تعامل تهدیدهای نهادی و پیشران‌های توانمندسازی زنان کارآفرین

مرحله ششم: کنترل کیفی یافته‌ها:

در این مرحله برای حفظ کیفیت یافته‌ها از شاخص کاپا استفاده شده است. شاخص کاپا زمانی که دو رتبه دهنده، پاسخ‌ها را رتبه بندی می‌کنند و قصد سنجش میزان توافق این دو رتبه دهنده را داریم، استفاده می‌شود. از آنجا که در مراحل استخراج عوامل، مفاهیم مطالعات گذشته به عنوان کد در نظر گرفته شدند و با در نظر گرفتن شباهت‌های مفهومی، مقوله‌های جدید شناسایی شدند؛ جهت کنترل مفاهیم استخراجی، از مقایسه نظر پژوهشگر با یک خبره استفاده شده است. شاخص کاپا بین صفر تا یک نوسان دارد. هر چه مقدار سنج به عدد یک نزدیکتر باشد، نشان می‌دهد که توافق بین رتبه دهندگان بیشتر است. مقدار شاخص با استفاده از نرم افزار اس پی اس در سطح معناداری ۰/۰۰۰/۰ عدد ۰/۷۵۶ محاسبه گردید که در جدول (۴) نشان داده شده است. با توجه به کوچک تر بودن عدد معناداری از ۰/۰۵ فرض استقلال مقوله‌های استخراجی رد می‌شود و استخراج کدها از پایایی مناسبی برخوردار است. این فرآیند کنترل کیفیت همچنین به تایید صحت دسته‌بندی‌ها و ارتباط منطقی بین تهدیدهای نهادی و پیشران‌های توانمندسازی یاری می‌رساند.

جدول ۴. مقادیر اندازه توافقی

مقدار	انحراف استاندارد	آماره آزمون T	سطح معناداری
۰/۷۶۴	۰/۱۴۱	۴/۹۶۸	۰/۰۰۰
کاپا	ضریب توافق		

مرحله هفتم: ارائه نتایج:

با استفاده از روش آنالیز شانون، میزان پشتیبانی پژوهش‌های گذشته از یافته‌های این پژوهش به صورت آماری نشان داده می‌شود. براساس روش آنالیز شانون، می‌توان از لحاظ کمی به پیرامون‌های توانمندسازی زنان کارآفرین در برابر تهدیدهای نهادی پرداخت و دلیل انتخاب این روش، قابلیت تحلیل دقیق و کمی پیرامون‌های توانمندسازی زنان کارآفرین در برابر تهدیدهای نهادی است، زیرا، این روش به دلیل قابلیت آن در اندازه‌گیری عدم قطعیت و تنوع اطلاعاتی به تحلیل عمیق‌تری منجر می‌شود، در حالی که سایر روش‌ها ممکن است نتوانند به این دقت و همه‌جانبه‌گی پاسخ دهند. علاوه بر این روش آنالیز شانون بدون نیاز به قضاوت ذهنی تصمیم‌گیرندگان، وزن معیارها را استخراج می‌کند، که این امر می‌تواند تاثیر سوگیری‌های ذهنی را کاهش دهد. این ویژگی در مقایسه با روش‌هایی مانند ای‌اچ‌پی^۱ که نیازمند مقایسه زوجی توسط کارشناسان است، یک مزیت محسوب می‌شود. از سوی دیگر، روش تاپسیس^۲ بر رتبه‌بندی گزینه‌ها تمرکز دارد و فرآیند وزن‌دهی معیارها در آن نیازمند انتخاب اولیه وزن‌هاست که ممکن است به تاثیر نظرات شخصی وابسته باشد. در مقابل، آنالیز شانون وزن‌ها را صرفاً بر اساس ساختار اطلاعاتی مجموعه داده تعیین می‌کند، که منجر به نتایج عینی‌تر و مبتنی بر داده می‌شود. در این روش، ابتدا کدها برحسب مقوله‌هایی در قالب فراوانی محاسبه شده، سپس با استفاده از بار اطلاعاتی هر مقوله درجه اهمیت هر یک محاسبه می‌شود. جهت محاسبه بار اطلاعاتی هر مقوله درجه اهمیت هر یک محاسبه می‌شود. جهت محاسبه بار اطلاعاتی، عدم اطمینان و ضریب اهمیت از روابط زیر استفاده شده است.

$$E_j = -K \sum_{i=1}^m p_{ij} \times \ln p_{ij} \quad i=1,2,\dots,m \quad k = \frac{1}{\ln m}$$

$$W_i = \frac{d_j}{\sum d_j} \quad d_j = 1 - E_j$$

رابطه (۱)

جهت محاسبه وزن هر یک از مفاهیم، مجموع وزن کدهای آن مفهوم محاسبه شده و بر اساس وزن‌های به دست آمده، رتبه به دست آمده، رتبه‌بندی صورت گرفته است. جدول ۵ رتبه‌بندی و ضریب اهمیت عوامل شناسایی شده را نشان می‌دهد.

جدول ۵. رتبه بندی و ضریب اهمیت مولفه های شناسایی شده

رتبه مقوله	ضریب اطمینان	عدم اطمینان	$-\ln p_{ij} \sum p_i$	مقوله
۵	۰/۱۹۴۵	۰/۲۲۱۵	-۰/۳۵۶۶	دسترسی به منابع مالی
۳	۰/۲۰۰۵	۰/۱۸۲۵	-۰/۲۹۳۵	حمایت شبکه ای
۱	۰/۳۳۵۵	۰/۲۹۶۶	-۰/۳۲۶۰	فرهنگ و تفاوت جنسیتی
۲	۰/۲۳۱۷	۰/۱۹۹۶	-۰/۲۷۷۹	حمایت اجتماعی
۶	۰/۱۹۲۴	۰/۲۲۴۳	-۰/۳۶۱۳	حامیان
۴	۰/۱۹۸۴	۰/۱۹۹۸	-۰/۳۲۱۹	هوش عاطفی

1 Analytical Hierarchy Process (AHP)

2 TOPSIS

بر اساس روش آنتروپی شانون، وزن هر یک از مقوله‌ها (پیشران‌ها) بر اساس بار اطلاعاتی محاسبه شده است. مقوله «فرهنگ و تفاوت جنسیتی» با ضریب اطمینان ۰,۳۳۵۵ بالاترین رتبه را کسب کرده و نشان‌دهنده اهمیت بالای آن در توانمندسازی زنان کارآفرین در برابر تهدیدهای نهادی است. مقوله‌های «حمایت اجتماعی» و «حمایت شبکه‌ای» به ترتیب در رتبه‌های دوم و سوم قرار دارند. مقوله «دسترسی به منابع مالی» با ادغام «حمایت مالی» و «دسترسی به سرمایه» محاسبه شده است. مقوله‌های «حمایت اخلاقی و انگیزه» و «محرک‌ها» به دلیل ضریب اطمینان پایین (کمتر از ۰,۱۹) و عدم تطابق با تعریف پیشران حذف شده‌اند.

۵. بحث و نتیجه‌گیری

مقاله حاضر به بررسی این پرسش می‌پردازد که چه اقداماتی می‌توانند به توانمندسازی زنان کارآفرین در برابر تهدیدهای نهادی کمک کنند. یافته‌ها نشان می‌دهد که چالش‌های اصلی شامل نابرابری در دسترسی به منابع، ضعف قوانین حمایتی، محدودیت سرمایه اجتماعی، چالش‌های مدیریتی، تبعیض‌های نهادی (مانند: هنجارهای جنسیتی، موانع مالی)، نبود راهنمایی و الگوی موفق و عدم ثبات اقتصادی است. این چالش‌ها، که ریشه در ضعف نهادها و سیاست‌های ناکارآمد دارند، نیازمند مداخلات هدفمند و سیاست‌های حمایتی مؤثر برای رفع هستند.

این پژوهش با تعریف "پیشران" به‌عنوان نیرویی پویا و جهت‌دار که سیستم کارآفرینی زنان را به سمت توانمندسازی هدایت می‌کند (نورث، ۱۹۹۰؛ اسکات، ۲۰۱۴)، و با تمایز آن از "محرک" که نیرویی لحظه‌ای و بدون جهت‌گیری سیستمی است (داگلاس و شپرد، ۲۰۰۲)، نشان داد که پیشران‌های شناسایی‌شده در جدول (۳) به‌طور نظام‌مند با تهدیدهای نهادی مقابله می‌کنند. تحلیل کیفی ۴۱ مقاله منتخب، با بهره‌گیری از چارچوب نظریه نهادی (نورث، ۱۹۹۰) و نظریه‌پردازی داده‌بنیاد (گلنزر و استراوس، ۱۹۶۷)، پنج پیشران کلیدی را شناسایی کرد که هر یک به‌عنوان نیروی پویا و محرک، از طریق فرآیندهای سیستمی مشخص، سیستم کارآفرینی زنان را به سمت توانمندسازی هدایت می‌کنند:

- پیشران "حمایت شبکه‌ای" (کرنارد، ۲۰۱۳) با ایجاد پلتفرم‌های ارتباطی و تسهیل دسترسی به اطلاعات و فرصت‌ها، نابرابری در دسترسی به منابع را کاهش می‌دهد. این پیشران با تقویت شبکه‌های حرفه‌ای و ایجاد پیوندهای اجتماعی، زنان را به منابع مالی و اطلاعاتی متصل کرده و انگیزه کارآفرینی را از طریق دسترسی مداوم به فرصت‌ها تقویت می‌کند.

- پیشران "بستر ساز بودن" (برودی و همکاران، ۲۰۱۷؛ واسنیک و جین، ۲۰۲۳) از طریق ایجاد نهادهای حمایتی، صندوق‌های مالی، و برنامه‌های آموزشی، ضعف قوانین حمایتی را جبران می‌کند. این پیشران با فراهم کردن زیرساخت‌های نهادی پایدار، زنان را به ابزارهای مالی و آموزشی مجهز کرده و انگیزه آن‌ها را برای غلبه بر موانع سیستمی تقویت می‌کند.

- پیشران "فرهنگ و تفاوت جنسیتی" (کاتافتوگلو و مندوز، ۲۰۱۷) با تغییر هنجارهای سنتی و ترویج فرهنگ کارآفرینی، تبعیض‌های جنسیتی را کاهش می‌دهد. این پیشران با بازتعریف هویت زنان از طریق آموزش و الگوسازی، باورهای قومی محدودکننده را به منبعی برای نوآوری و خوداشتغالی تبدیل کرده و انگیزه کارآفرینی را تقویت می‌کند.
- پیشران "حمایت اجتماعی" (راهارجا و تاهیر، ۲۰۱۹) با تقویت ارزش‌های اجتماعی و پشتیبانی ابزاری، محدودیت‌های سرمایه اجتماعی را برطرف می‌کند. این پیشران با ایجاد شبکه‌های اجتماعی حامی و ارائه پشتیبانی عاطفی و اطلاعاتی، اعتمادبه‌نفس زنان را افزایش داده و آن‌ها را به سمت فعالیت‌های کارآفرینانه سوق می‌دهد.
- پیشران "دسترسی به منابع مالی" (کابرا و مائوریکیو، ۲۰۱۷؛ آرتا، ۲۰۲۳) با ارائه دسترسی به خدمات مالی مانند اعتبارات خرد و مدیریت ریسک، نابرابری در دسترسی به منابع و عدم ثبات اقتصادی را تعدیل می‌کند. این پیشران با کاهش ریسک‌های مالی و ایجاد امنیت اقتصادی، انگیزه زنان برای سرمایه‌گذاری در کسب‌وکارهای خود را تقویت کرده و به‌عنوان کاتالیزوری برای رشد پایدار عمل می‌کند.
- پیشران "هوش عاطفی" (راهارجا و تاهیر، ۲۰۱۹؛ کوسریانتو، ۲۰۱۲) با تقویت مهارت‌های مدیریت استرس، تصمیم‌گیری قاطعانه، و توسعه مهارت‌های ارتباطی، چالش‌های مدیریتی را کاهش می‌دهد این پیشران، همراه با محرک‌های روانشناختی مانند انگیزه‌های فردی و اعتمادبه‌نفس لحظه‌ای (داگلاس و شپرد، ۲۰۰۲)، با افزایش خودکارآمدی (باندورا، ۱۹۹۷)، زنان را در برابر فشارهای نهادی مقاوم می‌سازد.
- پیشران "حامیان" (اسکات، ۲۰۱۴) با برگزاری برنامه‌های متورینگ و ایجاد سیستم‌های مشاوره تخصصی، نبود راهنمایی و الگوی موفق را مرتفع می‌کند. این پیشران با ارائه الگوهای موفق و راهنمایی‌های عملی، انگیزه و اعتمادبه‌نفس زنان را برای ورود به کارآفرینی تقویت می‌کند.
- این پیشران‌ها به‌صورت یکپارچه و از طریق تعاملات سیستمی، با ایجاد انگیزه، تقویت منابع، و بازتعریف هنجارهای اجتماعی، سیستم کارآفرینی زنان را به سمت توانمندسازی هدایت می‌کنند. بر اساس نظریه نهادی (اسکات، ۲۰۱۴)، این پیشران‌ها با تغییر ساختارهای نهادی و فرهنگی، موانع را به فرصت‌های پایدار تبدیل کرده و به رشد اقتصادی و اجتماعی زنان کمک می‌کنند.
- توانمندسازی زنان کارآفرین نه تنها یک هدف اقتصادی، بلکه سفری برای بازتعریف نقش زنان در جامعه و هم‌افزایی امکانات به منظور پیشرفت پایدار محسوب می‌شود (هنکاک، ۲۰۲۰). این پژوهش با بهره‌گیری از روش فراترکیب و وزن‌دهی آن‌روپی شانون، که به دلیل توانایی‌اش در ادغام داده‌های کیفی و وزن‌دهی عینی انتخاب شده است، و با تمرکز بر داده‌های کیفی خاص ایران که از مطالعات محدودی استخراج شده‌اند، نشان داد که "فرهنگ و تفاوت جنسیتی" کلیدی‌ترین پیشران در توانمندسازی زنان کارآفرین است. این پیشران به‌عنوان یک نیروی پویا عمل می‌کند که با تغییر نگرش‌های سنتی و ایجاد انگیزه برای خوداشتغالی، زنان را به سمت کارآفرینی هدایت می‌کند (کاتافتوگلو و مندوز، ۲۰۱۷). برای مثال، باورهای قومی که در ابتدا به‌عنوان مانع عمل می‌کنند، با بازتعریف هویت زنان کارآفرین به منبعی برای نوآوری تبدیل می‌شوند.

این پژوهش، برخلاف مطالعات پیشین که اغلب به تحلیل کمی یا جهانی پرداخته‌اند (مانند: سازمان همکاری و توسعه اقتصادی؛ ۲۰۲۱)، نوآوری‌ای در ادغام داده‌های کیفی با وزن‌دهی علمی ارائه کرده است. به‌ویژه، شناسایی تأثیر «باورها و طرحواره‌های قومی» به‌عنوان زیرمجموعه‌ای از پیشران «فرهنگ و تفاوت جنسیتی» که در تحقیقات قبلی در ایران کمتر مورد توجه قرار گرفته بود، یک عامل فرهنگی-نهادی منحصربه‌فرد را برجسته می‌کند. این نتیجه ریشه در تأثیر عمیق هنجارهای فرهنگی و نقش‌های جنسیتی دارد که مسیر کارآفرینی زنان را شکل می‌دهند و نهادهایی مانند قوانین ضعیف حمایت از زنان کارآفرین این تأثیر را تشدید می‌کنند.

در ایران، انتظارات سنتی که زنان را به نقش‌های خانوادگی محدود می‌کند، همراه با ضعف نهادهای دولتی، دسترسی به منابع مالی و شبکه‌های حرفه‌ای را مختل کرده است. مطالعه سرفراز و همکاران (۲۰۱۴) نشان می‌دهد که این نابرابری ریشه در ساختارهای نهادی و فرهنگی دارد که به دلیل عدم اصلاح سیاست‌ها طی دهه‌ها تداوم یافته است. گزارش‌های میدانی موسسه خاورمیانه (۲۰۱۹) تأکید می‌کنند که تحریم‌ها و محدودیت‌های اجتماعی، زنان را به استفاده خلاقانه از پلتفرم‌های دیجیتال مثل اینستاگرام سوق داده، که نشان‌دهنده انعطاف‌پذیری آنهاست، اما این راه‌حل‌ها به‌تنهایی کافی نیست. در سطح جهانی، گزارش دیده‌بان جهانی کارآفرینی (۲۰۲۱) نشان می‌دهد که در کشورهای مردسالار، نرخ مشارکت زنان کارآفرین تنها ۳۰٪ است، در حالی که سوئد با نهادهای قوی (مثل قوانین برابری جنسیتی) این رقم را به ۴۵٪ رسانده است (سازمان همکاری و توسعه اقتصادی، ۲۰۲۱). دلیل برجستگی "فرهنگ و تفاوت جنسیتی" در ایران را می‌توان در تاریخچه طولانی هنجارهای قومی و ضعف نهادهای جست‌وجو کرد که نقش مادری را بر کارآفرینی ترجیح داده و انگیزه تغییر را نیز تحریک کرده است.

برجستگی «فرهنگ و تفاوت جنسیتی» به دلیل تأثیر گسترده هنجارهای سنتی و قومی در ایران، نقش کلیدی‌ای در شکل‌دهی موانع و انگیزه‌های کارآفرینی زنان ایفا می‌کند. این پیشران به‌عنوان یک نیروی دوگانه عمل می‌کند که هم موانعی مانند کلیشه‌های سنتی و طرحواره‌های قومی ایجاد می‌کند و هم با ایجاد انگیزه برای نوآوری و استقلال، زنان را به سمت کارآفرینی هداست می‌کند (اسکات، ۲۰۱۴). طرحواره‌های قومی، که ریشه در هنجارهای اجتماعی عمیق دارند، ورود زنان به کسب‌وکار را با تأکید بر نقش‌های جنسیتی سنتی محدود می‌کنند؛ با این حال، این محدودیت‌ها فشار مثبتی برای اثبات توانایی‌ها ایجاد کرده که در رشد کسب‌وکارهای خانگی نمود می‌یابد. باورها و طرحواره‌های قومی، در صورت مدیریت هوشمندانه، می‌توانند به منابع قدرت، شبکه‌سازی، نوآوری و بازارهای ویژه برای زنان کارآفرین تبدیل شوند؛ کلید موفقیت در این مسیر، بازتعریف هویت، استفاده از سرمایه اجتماعی و تبدیل محدودیت‌ها به انگیزه برای رشد است (مدرسی و آراستی، ۲۰۲۱؛ نیومایر و همکاران، ۲۰۱۸). پژوهش‌ها نشان می‌دهند که کارآفرینان زن، با وجود چالش‌هایی نظیر دسترسی محدود به منابع مالی، از طریق این کسب‌وکارها به‌طور قابل‌توجهی به رشد اقتصادی منطقه‌ای کمک می‌کنند (گگلانی؛ ۲۰۲۵).

این یافته با نظریه منابع و محدودیت‌ها (براش و همکاران، ۲۰۰۹) همخوانی دارد، که نشان می‌دهد محدودیت‌های نهادی مثل قوانین ناکافی، دسترسی به منابع را کاهش می‌دهند، اما در مقابل، کشورهایی با فرهنگ‌های حامی برابری و نهادهای قوی، مانند آنچه در گزارش سازمان همکاری و توسعه اقتصادی (۲۰۲۱) آمده، نشان می‌دهند که سیاست‌های هدفمند می‌توانند این موانع را به فرصت تبدیل کنند.

پیشران‌های "حمایت اجتماعی" و "حمایت شبکه‌ای" مانند پلی بر تهدیدهایی مانند نابرابری در دسترسی به منابع عمل می‌کنند. نظریه سرمایه اجتماعی پاتنم^۱ (۱۹۹۵) تأیید می‌کند که شبکه‌های اجتماعی فرصت‌ها را تسهیل می‌کنند، و در ایران، زنان با وجود تحریم‌ها و محدودیت‌های نهادی، از پلتفرم‌های دیجیتال مانند اینستاگرام برای شبکه‌سازی استفاده کرده‌اند (موسسه خاورمیانه، ۲۰۱۹). این انعطاف‌پذیری، نمونه‌ای الهام‌بخش از چگونگی تبدیل تهدیدها به فرصت‌هاست. در سطح جهانی، برنامه‌های شبکه‌سازی مثل شبکه کارآفرینی زنان سازمان ملل متحد (۲۰۲۱) این روند را تقویت کرده‌اند. برای مثال، پیشران "حمایت شبکه‌ای" با ایجاد پلتفرم‌های دیجیتال، دسترسی به منابع را تسهیل کرده و به‌عنوان یک نیروی پویا، تهدید نابرابری در دسترسی به منابع را کاهش می‌دهد. همچنین، پیشران‌های روانشناختی مثل "هوش عاطفی" و "محرک‌ها" با نظریه خودکارآمدی باندورا (۱۹۹۷) هم‌راستا هستند. مطالعه مدرسی و آراستی (۲۰۲۱) نشان می‌دهد که آموزش مهارت‌های عاطفی در ایران اعتماد به نفس را افزایش داده، مشابه برنامه‌های آموزشی کانادا (ماتور، ۲۰۲۰). پیشران "هوش عاطفی" با تقویت مهارت‌های مدیریت استرس و تصمیم‌گیری قاطعانه، به‌طور فعال چالش‌های مدیریتی را کاهش می‌دهد و زنان را به سمت توانمندسازی هدایت می‌کند.

پیشران‌های روانشناختی مانند «هوش عاطفی» و «محرک‌ها» نیز نقش مهمی در مقابله با تهدیدهای نهادی ایفا می‌کنند. برخلاف محرک‌ها که به‌عنوان نیروهای لحظه‌ای عمل می‌کنند (داگلاس و شپرد، ۲۰۰۲)، پیشران‌هایی مانند «هوش عاطفی» (راهاراجا و تاهیر، ۲۰۱۹؛ کوسریانتو، ۲۰۱۲) با تقویت مهارت‌های مدیریت استرس، اعتمادبه‌نفس، و تصمیم‌گیری قاطعانه، به‌طور نظام‌مند چالش‌های مدیریتی را کاهش می‌دهند. این پیشران‌ها، که با نظریه خودکارآمدی باندورا^۲ (۱۹۹۷) هم‌راستا هستند، زنان کارآفرین را در برابر فشارهای نهادی مانند انتظارات سنتی و ضعف‌های مدیریتی مقاوم می‌سازند. مطالعه مدرسی و آراستی (۲۰۲۱) در ایران نشان می‌دهد که آموزش مهارت‌های عاطفی، اعتمادبه‌نفس زنان را تقویت کرده و نتایج مشابهی با برنامه‌های آموزشی کانادا (ماتور، ۲۰۲۰) داشته است.

برای بهره‌برداری از این پیشران‌ها، پیشنهاد می‌شود: در حوزه "فرهنگ و تفاوت جنسیتی"، برنامه‌های آموزشی تغییر نگرش و اصلاح قوانین برابری؛ در حوزه "حمایت اجتماعی"، تقویت نهادها با سیاست‌های حمایتی؛ در حوزه "حمایت شبکه‌ای"، گسترش پلتفرم‌های دیجیتال؛ و در حوزه "هوش عاطفی"، دوره‌های مهارت‌محور برگزار شود. همچنین،

1Putnam

2Middle East Institute

3Mathur

4Bandura

ایجاد صندوق‌های مالی خرد با نرخ پایین و برنامه‌های آموزشی دیجیتال می‌تواند موانع را کاهش داده و زنان را به‌عنوان الگو برجسته کند (نیومایر و همکاران؛ ۲۰۱۸).

سیاست‌گذاران می‌توانند به‌ویژه بر تقویت سازه‌های نهادی شناسایی شده در این مطالعه تمرکز کنند تا این موانع به‌طور مؤثر کاهش یابند. محدودیت این پژوهش، ماهیت کیفی آن است که تعمیم‌پذیری را محدود می‌کند (اهل؛ ۲۰۰۶). تحقیقات آینده می‌توانند با مدل‌سازی معادلات ساختاری، تأثیر "باورها و طروحه‌های قومی" را بررسی و تأیید کنند (کلاین؛ ۲۰۱۵). این یافته‌ها را در بافت‌های متنوع‌تر ارزیابی کرده و تأثیر اقلیم خاص ایران بر طراحی نهادهای جدید را مورد مطالعه قرار دهند.

منابع

- آراستی، زهرا؛ ناهید، ژوان و قلی‌پور، آرین. (۱۳۹۳). مقایسه سطح سرمایه اجتماعی زنان و مردان کارآفرین در حوزه‌های کاری زنان و مردان. فصلنامه علمی پژوهشی توسعه کارآفرینی، ۱۷(۱)، ۳۵-۱۷.
- امامی، فرزانه؛ گلرد، پروانه؛ شیخ‌الاسلامی‌کندلوسی، نادر. (۱۴۰۳). اکتشاف و اعتباریابی مدل پیش‌بین تاب‌آوری کارآفرینی زنان در شرایط بحرانی، شرکت‌های دانش‌بنیان. فصلنامه توسعه کارآفرینی، دوره ۱۷، شماره ۴، بهمن ۱۴۰۳.
- مدرسی، م و آراستی، ز. (۱۴۰۰). نقش هوش عاطفی در تقویت اعتماد به نفس کارآفرینی زنان در ایران. مطالعات مدیریت ایران، ۱۴(۲)، ۸۹-۱۰۵.
- تیزرو، علی؛ مکی‌زاده، وحید؛ فتیحی، محمدرضا؛ سقائی، فرزانه، (۱۳۹۹). بررسی دیدگاه زنان کارآفرین ایرانی به فشارهای نهادی. فصلنامه علمی - پژوهشی زن و جامعه، سال یازدهم، شماره سوم، پاییز ۶۷.
- سرفراز، لعیا، فقیه، ناصر، و مجد، عادل آذرتاش. (۱۳۹۳). رابطه بین کارآفرینی زنان و برابری جنسیتی. پژوهش‌های جهانی در کارآفرینی، ۴(۱)، ۱-۱۱.
- علی بیگی، امیرحسین؛ تقی بیگی، معموله. (۱۴۰۱). تأثیر قابلیت‌های کارآفرینی زنان روستایی بر توانمندسازی آنها: مورد مطالعه، استان کرمانشاه. مطالعات کارآفرینی و توسعه پایدار کشاورزی، ۹(۴)، ۴۴-۱۹.

- Arasti, Z., Nahid, J., & Ghalipour, A. (2014). Comparison of social capital levels among male and female entrepreneurs in gender-dominated fields. *Journal of Entrepreneurship Development*, 7*(1), 13-17. <https://doi.org/Doi: 10.22059/jed.2014.51553>[In persian]
- Emami, F., Gelard, P., & Sheikh Al-Islami Kendalusi, N. (2025). "Exploration and Validation of the Predictive Model of Women's Entrepreneurial Resilience in Crisis Conditions, Knowledge-Based Companies in Iran. *Entrepreneurship Development*, 17(4), 63-92 <https://doi.org/10.22059/jed.2024.373183.654336>[In persian]

1Neumeyer et al

2Ahl

3Kline

- Modaresi, M., & Arasti, Z. (2021). The Role of Emotional Intelligence in Enhancing Women's Entrepreneurial Confidence in Iran. *Iranian Journal of Management Studies*, 14(2), 89-105. <https://doi.org/10.22059/ijms.2021.308123.673517> [In persian]
- Tizro, Ali; Makizadeh, Vahid; Fattahi, Mohammadreza; Saghaei, Farzaneh. (2020). Examining Iranian women entrepreneurs' perspectives on institutional pressures. *Scientific-Research Quarterly of Women and Society*, 11(3), Fall 67. <https://ensani.ir/fa/article/438533/> [In persian]
- Sarfaraz, L., Faghih, N., & Majd, A. (2014). The Relationship Between Women Entrepreneurship and Gender Equality. *Journal of Global Entrepreneurship Research*, 4(1), 1-11. <https://doi.org/10.1186/2251-7316-2-6> [In persian]
- Alibaygi, Amirhossein; Taghibaygi, Masoumeh. (2022). Influence of Rural Women's Entrepreneurship Capabilities on their Empowerment: A Case Study in Kermanshah Province. *Entrepreneurship Studies and Sustainable Agricultural Development*, 9(4), 19-44. <https://DOI:10.22069/jead.2022.20653.1651> [In persian]
- Abdelwahed, N.A.A., Bano, S., Al Doghan, M.A., Aljughiman, A.A., Shah, N. and Soomro, B.A. (2024), "Empowering women through digital technology: unraveling the nexus between digital enablers, entrepreneurial orientation and innovations", *Equality, Diversity and Inclusion*, Vol. ahead-of-print No. ahead-of-print. <https://doi.org/10.1108/EDI-02-2024-0072>
- Al Hameli, A., Mertzanis, C., Kampouris, I., 2023. Women's empowerment conditions, institutions and firm performance in the MENA region. *Account. Forum* 1-30. <https://doi.org/10.1080/01559982.2023.2179866>
- Ahmed, M. A., Khattak, M. S., & Anwar, M. (2022). Personality traits and entrepreneurial intention: The mediating role of risk aversion. *Journal of Public Affairs*, 22(1), e2275. <https://doi.org/10.1002/pa.2275>.
- Al-Ansi, N., Uddin, B., & Alhrabi, A. (2022). Factors of Identity Loss in Buraydah City Saudi Arabia. *Journal of Urban Development and Management*, 1(2), 102-114. <https://doi.org/10.56578/judm010203>.
- Al-Qahtani, M., Zguir, M., Ari, I., & Koç, M. (2022). Female entrepreneurship for sustainable economy and development – challenges, drivers, and suggested policies for resource-rich countries. *Sustainability*, 14(20), 13412. <https://doi.org/10.3390/su142013412>.
- A. Chudgar, the promise and challenges of using mobile phones for adult literacy training: data from one Indian state, *Int. J. Educ. Dev.* 34 (2014) 20–29, <https://doi.org/10.1016/j.ijedudev.2012.12.005>
- Ahl, H. (2006). Why research on women entrepreneurs needs new directions. *Journal of Business Venturing*, 21(5), 595-621. <https://doi.org/10.1111/j.1540-6520.2006.00138.x>
- Bandura, A. (1997). *Self-Efficacy: The Exercise of Control*. W H Freeman/Times Books/Henry Holt & Co. <https://doi.org/10.1037/10203-000>
- Brush, C. G., & Others. (2009). *Women entrepreneurs and the global environment for growth: A research perspective*. Edward Elgar Publishing. <https://doi.org/10.4337/9781848444464>
- Berretta, M., Kupfer, M., Shisler, S., Lane, C., 2023. Rapid evidence assessment on women's empowerment interventions within the food system: a meta-analysis. *Agric. Food Secur.* 12 (1), 13. <https://doi.org/10.1186/s40066-023-00405-9>
- Bullough, A., Guelich, U., Manolova, T. S., & Schjoedt, L. (2022). Women's entrepreneurship and culture: gender role expectations and identities, societal culture, and the entrepreneurial environment. *Small Business Economics*, 58(2), 985- 996. <https://doi.org/10.1007/s11187-020-00429-6>.
- Bullough, A., et al. (2022). Social support and women's entrepreneurship: A cross-cultural analysis. *Entrepreneurship Theory and Practice*, 46(3), 567–589. <https://doi.org/10.1177/10422587211014358>
- Burga, L., Gimelli, N., Muradyan, S., Robakowski, A., Miller, M., Rawlins, M., & Snyder, G. (2021). *Using digital solutions to address barriers to female entrepreneurship: A toolkit*. Washington: The World Bank. https://digitalforwomen.worldbank.org/sites/gender_toolkit/themes/barrier/pdf/Toolkit-v2.pdf.

- Boateng, D. A. (2021). Pathways for the economic empowerment of female entrepreneurs in emerging economies: Implications for social work. *International Social Work*, 64(2), 216–232. <https://doi.org/10.1177/0020872819896846>.
- Brush, C. E., Greene, P. G., & Hart, M. J. (2014). Women's Entrepreneurship: A Research Agenda. *Academy of Management Perspectives*, 28(2), 244–265. <https://doi.org/10.5465/amp.2013.0078>.
- Cardella, G. M., Hernández-Sánchez, B. R., & Sánchez-García, J. C. (2020). Women entrepreneurship: A systematic review to outline the boundaries of scientific literature. *Frontiers in Psychology*, 11, 1557. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2020.01557>.
- Chatterjee, I., Shepherd, D. A., & Wincent, J. (2022). Women's entrepreneurship and well-being at the base of the pyramid. *Journal of Business Venturing*, 37, (4) 106222. <https://doi.org/10.1016/j.jbusvent.2022.106222>.
- Chatterjee, N., Das, N., & Srivastava, N. K. (2019). A structural model assessing key factors affecting women's entrepreneurial success: Evidence from India. *Journal of Entrepreneurship in Emerging Economies*, 11(1), 122–151. <https://doi.org/10.1108/JEEE-06-2018-0050>.
- Costa, C., Breda, Z., Bakas, F. E., Durão, M., & Pinho, I. (2016). Through the Gender Looking-Glass: Brazilian Tourism Entrepreneurs. *International Journal of Gender and Entrepreneurship*, 8(3), 282–306. <https://doi.org/10.1108/IJGE-02-2016-0012>.
- Creswell, J. W., & Plano Clark, V. L. (2017). *Designing and Conducting Mixed Methods Research* (3rd ed.). SAGE Publications <https://doi.org/10.4135/978148339834>
- Deepa, B., Sunita Rani, Y., & Radhika, P. (2022). Role of women entrepreneurs in economic development of a country. *Journal of Positive School Psychology*, 6(3), 9831–9835. <https://doi.org/10.47750/jpps.2022.28.94>
- Dheer, R., Li, M., & Trevino, L. J. (2019). An integrative approach to the gender gap in ~ entrepreneurship across nations. *Journal of World Business*, 54, (6) 101004. <https://doi.org/10.1016/j.jwb.2019.101004>.
- Diirro, G. M., Seymour, G., Kassie, M., Muricho, G., & Muriithi, B. W. (2018). Women's empowerment in agriculture and agricultural productivity: Evidence from rural maize farmer households in western Kenya. *PLoS ONE*, 13(5), 1–27. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0197995>.
- Douglas, E. J., & Shepherd, D. A. (2002). Entrepreneurship as a dynamic process: The role of motives and drivers. *Journal of Entrepreneurship*, 10(2), 65–88. <https://doi.org/10.1177/097135570201000204>
- Engel-Di Mauro, S. (2020). Learning dialectics to grow better soils knowledge, not bigger crops: A materialist dialectics and relationality for soil science. *Capitalism Nature Socialism*, 31(1), 52–69. <https://doi.org/10.1080/10455752.2018.1548025>.
- Faghih, N., Bonyadi, E. & Sarreshtehdari, L. Comparison of the entrepreneurial motivation in different economic groups. *J Glob Entrepr Res* 11, 29–39 (2021). <https://doi.org/10.1007/s40497-021-00268-z>
- Faghih, N., Bonyadi, E. & Sarreshtehdari, L. Assessing the entrepreneurship process: an application of the data envelopment analysis. *J Glob Entrepr Res* 11, 311–327 (2021). <https://doi.org/10.1007/s40497-021-00289-8>
- Giantari, I. G. A. K., Surya, I. B. K., Yasa, N. N. K., & Yasa, I. B. A. (2018). Development and revitalization strategies for traditional markets in Bali. *International Journal of Social Economics*, 45(7), 1058–1070. <https://doi.org/10.1108/IJSE-09-2017-0414>.
- Glaser, B. G., & Strauss, A. L. (1967). *The discovery of grounded theory: Strategies for qualitative research*. Chicago, IL: Aldine Publishing.
- Global Entrepreneurship Monitor. (2022). *GEM 2021/22 Women Entrepreneurship Report: From Crisis to Opportunity*. <https://www.gemconsortium.org/file/open?fileId=51084>
- Global Entrepreneurship Research Association. (2021). *Global entrepreneurship Monitor report*. Retrieved from <https://www.gemconsortium.org/>.
- Global Entrepreneurship Monitor. (2021). *GEM 2020/2021 Women's Entrepreneurship Report*. <https://doi.org/10.5465/ambpp.2020.13550symposi>

- Goklani, K. (2025). Empowering Economies: The Role of Women Entrepreneurs in Driving Economic Growth. *Journal of Information Systems Engineering & Management* 10(48s):200-210. <https://doi.org/10.52783/jisem.v10i48s.9495>
- Hancock, P. A. (2020). Driving Into the Future. *Frontiers in Psychology*, 11, 574097. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2020.574097>
- Institute of Middle East Studies. (2019). *Economic Sanctions and Social Innovation in Iran*.
- Iwu, C. G., Nsengimana, S., & Robertson, T. K. (2019). The factors contributing to the low numbers of women entrepreneurs in Kigali. *Acta Universitatis Danubius. Oeconomica*. Pécs, Hungary. [ISSN: 2065-0175](https://doi.org/10.26651/2065-0175)
- Kline, R. B. (2015). *Principles and Practice of Structural Equation Modeling* (4th ed.). Guilford Press. www.guilford.com. ISBN: 978-1462523354
- Koshulko, O. (2018). Violence Against Female Citizens and Female Immigrants in some Countries Worldwide: Challenges and Solutions. *ECONOMICS - Innovative and Economics Research Journal*, 6(2), 71-77. <https://doi.org/10.2478/eoik-2018-0026>.
- Kusumawardani, K. A., Widianto, H. A., & Deva, I. P. L. I. (2020). Understanding the entrepreneurial intention of female entrepreneurs in the Balinese tourism industry: Superman is dead. *International Journal of Research in Business and Social Science*, 9(1), 63-79. <https://doi.org/10.20525/ijrbs.v9i1.612>
- Modarresi, M., & Arasti, Z. (2021). Cultural Challenges of Women Entrepreneurs in Iran. In S. Rezaei, J. Li, S. Ashourizadeh, V. Ramadani, & S. Gërguri-Rashiti (Eds.), *The Emerald Handbook of Women and Entrepreneurship in Developing Economies* (pp. 251-268). Emerald Publishing Limited <https://doi.org/10.1108/978-1-80071-326-0>
- Mungai, A. M. W., Kihonge, E., & Gichure, J. (2019). Effect of Proactiveness on the Growth of Women Street Vending in Kenya. *Journal of Entrepreneurship & Project Management*, 3(2), 35-63. <https://doi.org/10.46654/jepm.v3i2.272>.
- Middle East Institute. (2019, November 26). Female entrepreneurship on the rise in Iran despite sanctions, social barriers, and an internet blackout. <https://www.mei.edu/publications/female-entrepreneurship-rise-iran-despite-sanctions-social-barriers-and-internet-blackout>
- Middle East Institute. (2019). *Economic and Social Impacts of Sanctions on Iranian Women*.
- North, D. C. (1991). Institutions, Institutional Change and Economic Performance. *Southern Economic Journal* <https://doi.org/10.2307/3325144>
- Nair, S. R. (2020). The link between women entrepreneurship, innovation and stakeholder engagement: A review. *Journal of Business Research*, 119, 283-290. <https://doi.org/10.1016/j.jbusres.2019.06.038>.
- Neumeyer, X., Santos, S. C., Caetano, A., & Kalbfleisch, P. (2018). Entrepreneurship ecosystems and women entrepreneurs: A social capital and network approach. *Small Business Economics*, 53, 475-489. <https://doi.org/10.1007/s11187-018-9996-5>.
- Neumeyer, X., & Others. (2018). Entrepreneurial resilience: Emotional intelligence as a key factor. *Small Business Economics*, 50(1), 45-60. <https://doi.org/10.1007/s11187-017-9936-1>
- OECD. (2021). *The Missing Entrepreneurs 2021: Policies for Inclusive Entrepreneurship*. OECD Publishing. <https://doi.org/10.1787/71b0c8e8>
- OECD. (2021). *Women's entrepreneurship: Closing the gender gap in access to resources*. OECD Publishing. <https://doi.org/10.1787/4a3b3d7e-en>
- Putnam, R. D. (1995). Bowling Alone: America's Declining Social Capital. *Journal of Democracy*, 6(1), <https://doi.org/10.1353/jod.1995.0002>
- Rashid, S., & Ratten, V. (2020). A systematic literature review on women entrepreneurship in emerging economies while reflecting specifically on SAARC countries. In V. Ratten (Ed.), *Entrepreneurship and organizational change: Managing innovation and creative capabilities* (pp. 37-88). Springer International Publishing. https://doi.org/10.1007/978-3-030-35415-2_4.
- Scott, W. R. (2014). *Institutions and organizations: Ideas, interests, and identities*. Sage Publications. (book)

- Sutcliffe-Braithwaite, F., & Lawrence, J. (2019). Power and its loss in *The Iron Lady*. In *Biography and history in film* (pp. 295-317). Springer, Berlin/Heidelberg. https://doi.org/10.1007/978-3-319-89408-9_13
- Stainback, K., Roberts, H., & Biswas, P. K. (2024). Women's representation in managerial hierarchies: An examination of trickle-down and pipeline effects. *Human Resource Management*. <https://doi.org/10.1002/hrm.22220>.
- Kumar, N., & Singh, L. K. (2021). Status of women-entrepreneur in Indian startups. *International Journal of Engineering Technology and Management Sciences*, 5, 1-12. <https://doi.org/10.46647/ijetms.2021.v05i02.001>.
- Mathur, T. (2020). Effect of Psycho-Social Environment on Women Empowerment. *Journal of Development Economics*, 68(1), 926-931. [https://doi.org/10.1016/j.jdevec.2020.102379\[1\]](https://doi.org/10.1016/j.jdevec.2020.102379[1])
- Naveed, A., Ahmad, N., Naz, A., & Zhuparova, A. (2023). Economic development through women's economic rights: a panel data analysis. *International Economics and Economic Policy*, 20(2), 257–278. <https://doi.org/10.1007/s10368-023-00560-1>.
- Kim, E.M., 2017. Gender and the Sustainable Development Goals. *Glob. Soc. Policy* 17 (2), 239–244. <https://doi.org/10.1177/1468018117703444>.
- Sarfaraz, L., & Others. (2014). Women's Entrepreneurship in Iran: A GEM-Based Analysis. *Journal of Global Entrepreneurship Research*, 4(1), 12-25.
- Scazzioti, V., Serra, F., Sarkar, S., & Guerrazzi, L. (2023). The antecedents of entrepreneurial action: A meta-synthesis on effectuation and bricolage. *Journal of Business Research*, 155. <https://doi.org/10.1016/j.jbusres.2022.113411>.
- United Nations. (2023). The Sustainable Development Goals 2023. United Nations.
- UN Women. (2021). Women's Entrepreneurship Network. Link to program (DOI not available)
- Vivek, V., Saranya, S., & Chandrasekar, K. (2020). Tourism Development and Fundamentals to Promote Sustainability in Tourism Industry. *Journal of Cultural Heritage* 68(30):10598-10603. <https://www.researchgate.net/publication/338357034>. ISSN:0474-9030
- Vlasenko, T. (2023). Dimensions of the Analysis of the Organizational Culture of Multinational Companies. *Collection of Papers New Economy*, 1(1), 110-125. <https://doi.org/10.61432/CPNE0101110v>.
- V.L. Crittenden, W.F. Crittenden, H. Ajjan, (2019). Empowering women micro-entrepreneurs in emerging economies: the role of information communications technology, *J. Bus. Res.* 98 191–203, <https://doi.org/10.1016/j.jbusres.2019.01.045>.
- Yamaguchi, C. K., Zanela, P. M., Ezequiel, K. B. D. O., Duminelli, M. V., Lopes, G. S. C., & Da Silva, M. P. (2018). Process of Inter Organizational Knowledge Sharing and Women's Entrepreneurship. *International Journal of Innovation Education and Research*, 6, 65–77. <https://doi.org/10.31686/ijer.Vol6.Iss9.1153>